

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 33 (10834) хемис 16 – август, 2018 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Тебиатдихъ инсаф тахъайла...

Цийи Къаракъуредин патавай шегъре рехъ миьхиз къайдадикай хкатнава

Гуьл - вацІарикай, вацІар КІамарикайни булахрикой, булахарни стІалрикай жезва лугъуда. Амма а стІалрин къадар гъам вацІарани КІамара, гъам булахра лан гзаф хъайила, къати селлери еке къванер, дакІунвай вацІу къерехар, рекъер - муькъвер тухуда.

Цийин чимивал, зегъемвал масад тир. Ада гзаф чкайра инсанар гъелекна. Чимивилин нетижада церилай къаргай къван бугъ цавара КІватІ хъана, залан хъайи циферик къизгъинвал акатна. Нетижада гзаф чкайра лан хъел, ажугъ квай жезуредар хар, гуьслу марфар къвана, селлер атана, вацІар дакІуна ва гзаф зиянар гана. Тебиатдихъ инсаф ава, инсанрихъ - авач лугъудатІани, и сеферда, гъайиф хъи, тебиатдихъни инсаф хъанач. Тебиатдин ажугъ-дикайни завалрикай, цІувайни вацІувай Аллагъди хуьрай, гъавайда лугъузвач.

АХЦЕГЪ РАЙОН
Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Куьмек герекзава

Малум тирвал, 5-августдиз яргъл чІугур къати марфар къуниқди Ахцегъ вацІун дере тебиатдин еке хасаратвилек акатна. Къилди къачуртІа, селлери автомашинрин “Ахцегъ-Къурукал-Фий” рекъин 4-5 ва 9-11 километрийрин участокар тухвана, къакъан рагар квай пара чкаяр уьцІена, тоқдин шалманар хана, къве чкадилай “Мацар-Ахцегъ” хъвадай цин линия къайдадай акъатна... Фиярин, Гутумрин ва Хинерин хуьрериз я машиндин рехъ, я электриқдин эквер амуькнач. Фияр вацІ 4 метрдин хкаж хуьниқди ва хуьруьн къеняй селлер авахуьниқди тебиатдин бедбахтвилек иллаки Фиярин хуьр акатна. Къвед-пуд юкъуз анихъ галаз са жуьредин алакъани амуькнач. Гена инсанриз хасаратвилер хъанач. ЧІур хъанвай яшайишдин кІвалерни майишатдин эцигунар анжах са Фиярин хуьре ава.

Арадал атанвай гъалар веревирдна, тебиатдин бедбахтвилерин нетижаар арадай акъудунин мураддалди гъа пакад юкъуз Ахцегъ муниципалитетда ЧС-дин заседание звер гана. Адан кІвалахда райадминистрациядин къилин заместителар тир Роберт Гъамзаева, Алмас Шуаева,

Меьгамедрауф Гъаниева, ГО ЧС-дин пешекар Маьгмуд Гъабибулаева, ЕДДС-дин начальник Гъасан Газалиева, “Фиярин хуьр” СП-дин къил Шамсула Азизова, РД-да Россиядин МЧС-дин векилар тир Меьгамед Хакимова, Алиқ Рамазанова ва масабур иштиракна. Заседанидин комиссиядин къарардалди арадал атанвай гъаларин ва Фиярин хуьруьз машиндин цийи рехъ туькІуьр хуьвунин гъакъиндай гъа юкъуз РД-дин Гъукумат, республикадин МЧС-дин ва “Автодор” карханадин руководство хабардарна.

Гъалар акъван къалабулх кутазвай-бур тир хъи, пакад юкъуз Ахцегъ райондин реьбер Осман Абдулкеримов къиле-ваз ва РД-да МЧС-дин министр Нариман Къазимаьгамедован, райондин собранидин председатель Абдулкерим Палчаеван, Фиярин хуьруьн кавха Шамсула Азизован, райондин ДЭП-дин къилин инженер Мамед Абдулгалимован, гъақ жавабдар маса ксарин иштираквал аваз, нубатдин совещание тухвана. Маьсад сад тир: Фиярин хуьруьз гъелелиг вахтуналди тир рехъ ачухдай, дередин даьглух хуьрер эквералди ва райцентр хъвадай целди таъминардай мумкинвилер жаьгурун.

Тебиатдин бедбахтвилер вахтунда арадай акъудунин жигъетдай совещанидал веревирд авур чарасуз кІвалахрин план-графикда къейднавайвал, цин тру-

бопровод къайдадиз хкана, ахцегъвияр хъвадай целди таъминарун ва Ахцегъ вацІун дередин хуьрериз машиндин рекъер туькІуьр хуьвун лазим я.

Гъакъикъатдани, четинвилери инсанар тупламишда. Ахцегъ муниципалитетдин резервдин фондунай герек такъатар серфна ремонтрин кІвалахрик, энгел тавуна, ООО “Рустрой-99” карханадин залан бульдозерни “С-150” маркадин экскаватор ва райондин ДЭП-4 карханадин техника экечІна. Фиярин хуьруьн къили хуьруьн жемят мелерик кутуна. “Сельсовет Ахтынский” СП-дин къил Низами Эфендиеван гуьзчивилик кваз ЖКХ-дин (начальник Абдураьман Эфендиев) ремонтрин бригадади цин турбаяр туькІуьр хуьвуна. РЭС-дин (начальник Таьгьир Таьгьиров) бригадади ханвай шалманар цийибуралди звезна... Куьрелди, райондин руководстводин гуьзчивилик кваз и кІвалахар тайинарай вахтара тешкилувилелди къиле тухвана беьгемарна. Алай вахтунда даьгдин рехъ миьхи хуьвунин ва геьеншарунин кІвалахар даварзава.

- Эхъ, Фиярин хуьруьз вахтуналди тир рехъ хуьвунай райондин руководстводиз, республикадин МЧС-дин министрдииз за жуван ва вири фиьвийрин патай чухсагъул лугъузва. Амма чи вилик даьгдикай

▶ 3

Дагъустандин югъ къейдна

“Лезги газетдиз” РД-дин жегъилрин крарин рекъай министрстводин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 13-августдиз Кеферпатан Кавказдин жегъилрин “Машук-2018” форумдин сергъятра аваз Дагъустан Республикадин югъ къейд авуниз талукъарнавай мярекатар къиле фена.

“Машук-2018” 10-24-августдиз Пятигорск шеьгерда къиле физва. ЦІи Дагъустандай форумдиз 360-дав агакъна жегъилар фена.

Къейд ийин хъи, алатай йисуз форумдин сергъятра аваз дагъустанвийри виридалайни гзаф грантар къачунай. Даьгларин уьлкведин бажарагълу жегъилри, санлай къачурла, 25 миллион манат пул къазанмишна.

Дагъустандин югъ къейдзавай мярекатра РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лаьгай заместитель Анатолий Къарибова, республикадин жуьреба-жуьре министрстводиз реьбервал гуьвай Расул Ибраьгимова, Татьяна Гамалея, Камил Саидова ва масабур иштиракна.

Мярекатдин сергъятра аваз дагъвийрин яшайишдиз, медениятдиз, харусенятриз талукъ выставкаяр, музыкадинни театрдин сегънеяр тешкилнавай.

Нумрадай кІела:

ТАРИХ

Миьхи гуьзгуб

Лезги халкъдихъ, вири дуьньядин халкъарихъ хъиз, зурба полководецар, женгичяр, ватанпересар, алимар, дуьньядиз магъшур хъайи къеьгал рухварни рушар гзаф хъана. Идалай къулухъни жеда.

▶ 4

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Маршал туш ни лугъуда?

Жегъилар хуьре гъикІ акъвазда? Къил гъикІ хуьда? Чкадал гъасилай са кило ичер къабулдай чка амач. Чилер хІазмач, чебни пайна куьтягънава. Низ? Гъамни къил акъудиз жедай месэла туш. Жуван чил жуваз маса гуьза.

▶ 5

ИРС

“Манияр туш, дердияр я...”

И чи вилик квай, лезги чІалал акъатзавай 2-3 журналдикай рахан. Бес къе миллетар, чІалар, адетар гадарайла, ктаб, журнал, газет кІел хуьвун тавурла, чун пака куьн иесияр жеда? Им феий несилприн виликни, къевзмай несилприн виликни хаинвал тахъана, вуч жезва? Халкъ, миллет патал са журнал, ктаб арадал гъун четин я, ам кваз такъун, квадарун - реьгъят.

▶ 6

ИНСАН ВА ТЕБИАТ

Цуругърин чарчарар

Тебиатдин имаратрин, памятникрин шиклар жаьгурзава ва абурун надир шикларалди Дагъустанни дагъустанвийр дуьньяда хъсан патахъай машьурзава. Мадни важиблу я: жегъилриз баьгъри ерияр, ватан кІанарзава...

▶ 7

ХАБАРАР

РикІелай алатдач

Дагъустан” ГТРК-дин журналистри Россиядин Изит Зейнудин Батманован уьмуьрдин рекъиз, къеьгалвилез талукъарнавай “Своих не сдаем. История лесника” (“Жуванбур маса гудач. Тамухъандин тарих”) тІвар алай фильм арадал гъанва.

▶ 8

САГЪЛАМВАЛ

Мукъаят хуьхъ!

Азардин вилик пад къадай рапар ягъуникай къил къакъудун себеб яз республикада коклюшдик азарлу хъайибурун къадар 161-дав агакънава. Пешекарри къейдзавайвал, абурун чІехи пай аялар я.

▶ 9

СПОРТ

“Терс Макс”

Пешекарвилек боксдал машьул паьгъливанриз лақлабар гудай адет авайди я. Дадшеваз “Терс Макс” лугъузва. Устадлу лезги боксер вичин нубатдин женгериз гъазур жезва.

▶ 15

Кваллахар акьалтларзава

Агьмед МАГЪМУДОВ

14-августдиз Махачкъалада РД-дин Килин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильеван регьбервиллик кваз гзаф йисара эцигунар акьалтлариз тахъанвай мектебар ишлемишиз вахтуниз талукъарнавай месэлайрай совещание кыле фена.

Рикел хкин, ихтын объектар эцигна акьалтларун патал республикадин Кили РФ-дин Госдумадивай куьмек тла-лабна. Нетихада федеральный бюджетдай и максадриз пулдин такъатар чара авунай. Геле виликдай хабар гайивал, 1-сентябрдиз жедалди эцигунар акьалтлариз тахъай ирид мектебди аялар къабулда. Абурун Къизилюрт, Цумада, Къурагь, Сулейман-Стальский, Табасаран, Тарумовский района ва Къизляр шегьерда ава.

Владимир Васильева совещанидал кьейд авурвал, кваллахда руководителрин килин везифа аялрин хатасузвал хуьн я. "Цаяр кунин ва санитариядин хатасузвиллиз кьетлен фикир гана кланда. Гуьзчивал тухузвай органрин вири истемешунар килиз акъудун важиблу я. Га са вахтунда гуьзчивал тухузвай органри муниципалитетрин килеризни куьмек

гана кланда. Вири и гьерекатрин асул максада аялрин хатасузвал я", - кьейдна В. Васильева.

Республикадин Килин Дагъустандин Халкъдин Собранидин ва муниципалитетрин депутатриз мектебриз ва аялриз куьмекуниз эвер гана.

РД-дин Килин ва Гьукуматдин Администрациядин руководитель Владимир Иванова муниципалитетрин килериз кваллахар мукъвал тир вахтунда акьалтларун герек тирдакай лагъана. "Гьар са объектдал кыле тухузвай кваллахрикой чав гьар юкьуз малуматар агакьарун лазим я", - кьейдна В. Иванова.

Чпин нубатда, районрин килерини кваллахар алай вацран эхирралди акьалтлардайдахь инанмишарна.

Россиядин МЧС-дин РД-да авай Килин Управленидин начальник Нариман Къазимгьамедова ва Роспотребнадзордин руководитель Элеонора Омариевади гьар са объектикой чпихь авай делиларни раижна.

Совещанидин сергъятра аваз Хасавюрт райондин Къурушрин, Къарабудахкент райондин Гурбуки ва Новолак райондин Новомехельта хуьрер хъвадай целди таъминаруниз талукъ месэляри веревирдна. И хуьрера ихтилат физвай месэла алай йисан эхирдалди гьялна акьалтлардайвал я.

Жаза агакьда

Гьяфтедин эвел кылера Шамил районда авай спортдин «Спартак» лагерда ял язавай аялар зегьерламиш хъана. РД-дин здравоохраненидин министерствонин делилралди, больницадиз 86 кас аватна (абурукай 3 - лагердин куьллуьгъчияр, амайбур - аялар). Алай вахтунда зегьерламиш хъанвайбурун гьалар хъсан патахъ дегиш жезва. Къепака абурун квалериз ахъай хъийида. И дуьшьюшдилай гуьгъуьниз Роспотребнадзорди лагер агална. Силисдин комитетди ва прокуратуради ина ахтармишунар кыле тухузва.

14-августдиз РД-дин Килин ва Гьукуматдин Администрациядин руководитель Владимир Иванова и месэладай совещание кыле тухвана. Ана РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова, РД-дин вице-премьер-образованидинни илимдин министр Уммупазиль Омариова, РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гьажибрагьимова, Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин руководитель Элеонора Омариовади ва Шамил райондин кил Мегьамед Гьасанова иштиракна.

Владимир Иванова кьейд авурвал, Дагъустандин Килин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильева талукъ органриз арадал атанвай гьаларай тамамдиз кил акъудунин, себбар тайинарунун тапшуругьар ганва. Ада гьякни жавабдар ксаривай, талукъ

кьурулушривай и месэладин жигъетдай вичел докладар агакьарун истемешна.

Владимир Иванован фикирдалди, ихтын дуьшьюшра талукъ министерствойрини ведомствойри тади гьалда серенжемар къабулун герек я. «Спартак» лагерда арадал атай гьалариз лагъайтла, вахтунда фикир ганач. Лагердин медперсоналдин кваллахда, недай-хъвадай суьрсет агакьарунин ва санитариядин кьайдайрал амал авунун жигъетдай кимвилер винел акъуднава.

«Исятда РД-дин прокуратуради, талукъ министерствойри, ведомствойри ахтармишунар кыле тухузва. Абурун нетихайриз килигна, кадрийрин жигъетдай серенжемар къабулдайвал я», - лагъана В. Иванова.

Совещанидал гьякни лагердин кваллахдиз талукъ регламента дегишвилер хтуна, республикадин вири лагерра хатасузвиллин серенжемар мягькемарна кланзавайдакай лагъана.

«Аялрин сагъламликилай ва хатасузвиликой ихтилат фидаила, кьайгъусузвиллин, жавабдарсузвиллин гьар са дуьшьюш тахсиркарвал я. Тахсир квачирбуруз жаза гудач, тахсирлугьбуруз жаза чарасуз агакьда. Мумкин я, тек са касдив ваъ», - алава хъуьна В. Иванова.

Роспотребнадзорди хабар гайивал, зегьерламиш хъунин себбар сальмонеллез я. Мадни, аялар зегьерламиш хъайи суьрсет лагердиз герек тир документар галачиз агакьарзавай, кухнядани санитариядин кьайдайрал амалзавачир.

Сечкияр - 2018

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Сентябрдин варз политикадин жигъетдай чи республика патал кьетленди ва важиблу-ди жеда. Гьикл лагъайтла, 9-сентябрдиз Россиядин Федерацияда сечкиярин сад тир югь кыле фида. И сечкиярин вахтунда дагъустанвийри са шумуд шегьердин ва райондин собранийрин депутаттар, хуьрерин администрацийрин килер, РД-дин Халкъдин Собранидин депутатри лагъайтла, Дагъустан Республикадин Килин куьллуьгъдал кас хкъада.

Гзафбуру суал гузва: вуж? Бязибуру, чпел гьалтайтла, республикадин кыл вуж жедайтла, тайинарнава. Са бязибуру, флан кас жедач, атлам тайинарна, хкъада лугъуз чеб-чпихъ галаз гьуьжетра ава.

Дагъустан Республикадин Кыл. И куьллуьгъдизни вичин тарих ава. 2010-йисалди республикадин кыле акъвазнавайдаз РД-дин Президент лугъузвай. 2010-йисан декабрдиз а вах-

Турчакан тварцихъ РД-дин Килин куьллуьгъдал теклифзавай ксарин сиягь реке туна. Ана агъадихъ галай ксарин тварар ава:

Мегьамедсалам Мегьамедован - РФ-дин Президентдин Администрациядин руководителдин заместителдин;

Саидгьуьсейн Мегьамедован - федеральный казначействонин Дагъустандин управленидин регьбердин;

Мухтар Межидован - ДУКС ООО-дин директордин советдин председателдин, РД-дин виликан премьер-министрдин;

Артем Здунован - РД-дин Гьукуматдин Председателдин;

Сулайман Уладиеван - РД-дин Общественный палатадин члендин.

Акъвазнавайвал, «Гражданская инициатива» партиядин отделенидин председател Мегьамед Мегьамедова сиягьда Владимир Васильеван твар кхъенвач. Са рахунни алач, идахъ вичин себбарни ава, абурукай чпизни, гзаф масабурзни малум я.

Виридан вил ала

тунда РФ-дин Президент Дмитрий Медведева Россиядин субъектрин регьберриз «президент» лугъунал кьадагъа эцигуниз талукъ закондал куьллуьгъдай. 2011-йисан июлдиз республикадин Халкъдин Собранидин депутатри РД-дин Конституциядик дегишвилер кухтуна ва «РД-дин Президент» гафар «РД-дин Кыл» гафаралди эвезна. И закондал а вахтунда РД-дин Президент Мегьамедсалам Мегьамедова куьллуьгъдай ва ам кьуватда гьатна.

Вакияяр ахъинбур хъана хьи, 2013-йисан 23-январдиз М. Мегьамедов вичин куьллуьгъдай вахтундилай вилик азадна. 28-январдиз РФ-дин Президент Владимир Путина РД-дин Килин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз Рамазан Абдулатипов тайинарна.

Конституциядин ва умуми законрин бинедаллаз, республикадин кыл вирида сесер гана хкъазавайди тир. Амма Р. Абдулатипова и жигъетдай вич патал регъят рехъ хкъана: адан теклифдалди 2013-йисан 18-апрелдиз РД-дин Халкъдин Собранидин депутатри, Россиядин субъектрикой сифтебурукай яз, региондин кыл халкъди сес гана хкъадай кьайдадал амалнач ва ам Халкъдин Собранидин депутатри сес гана хкъадай закон къабулна ва В. Путина теклифай пуд касдилай (Р. Абдулатипов, М. Баглиев, У. Омариова) Абдулатипов РД-дин Килин куьллуьгъдал хкъана.

2017-йисан 3-октябрдиз Р. Абдулатипов куьллуьгъдай азадна; В. Путина РД-дин Килин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз Владимир Васильев тайинарна. Ингъе ада республика идара ийиз 11-варз я. Халкъдин патайни ада разивал кьазанмишзава.

Гилани, закондин бинедаллаз, сечкияр жедалди 20 югь амаз, Россиядин Федерациядин Президентди РД-дин Халкъдин Собранидин пуд кас теклифун лазим я, абурукай региондин Кыл хкъада.

РД-дин Килин куьллуьгъдал кьез кланзавайбуру садни кьвед туш. Амма кар ана ава хьи, закондал асаслу яз, РФ-дин Госдумада ва РД-дин Халкъдин Собранида чкаяр кунвай политический партиийри республикадин Килин куьллуьгъдал чпин патай ксар теклифун лазим я, гьабурукай В. Путина лайихлу пуд кас хкъанун итали.

«Гражданская инициатива» партиядин Дагъустанда кардик квай отделениди «Сад тир Россия» партиядин Генсоветдин секретарь

Владимир Васильеван гьякьиндай теклиф «Сад тир Россия» партиядин Генсоветди ганва. Адан секретарь Андрей Турчака гъа са вахтунда кьейдзава: «Вахтуналди Дагъустан Республикадин Килин везифаяр тамамарзавай варцара Владимир Васильева вич кар алакъдай, регион вилик тухуз, инсанрин дуланажагъ, яшайиш хъсанардай кваллах тешилиз алахъдай регьбер хъиз кьалурзава. Федеральный дережада ада кватнавай тежрибади, са куьруь вахтунда регионда кьазанмишнавай авторитетди адаз вилик эцигнавай стратегиядин вири везифаяр килиз акъудиз куьмекда».

Эхъ, йикъалай-кьуз дагъустанвийрин патай адаз авай ихтибар артух жезва. Ада гзаф хъсан крайик кыл кутунва ва абурал клук гьун патал вири республикани желбзава.

Чав агакьай малуматрай, В. Путинани В. Васильевахъ ихтибарзава. Ада Дагъустан политикадин, экономикадин, яшайишдин рекъай мадни вини дережадиз акъудайдахъ Президент инанмиш я.

19-августдиз В. Путина РД-дин Халкъдин Собранидин Дагъустан Республикадин Килин куьллуьгъдал хкъадай пуд кас теклифда, ахпа чаз вирида гуьзлемишзавай месэладин патахъай гьякьикъатни ачух жеда.

РД-дин Халкъдин Собранида чкаяр кунвай Коммунистрин ва «Гьахълу Россия» партиийрин региональный отделенийри республикадин килин куьллуьгъдал чпин патай вужар теклифнаватла, геле малум туш.

9-сентябрдиз Дербент, Избербаш, Къизилюрт, Хасавюрт шегьерра ва Ботлих, Гергебил, Гуниб, Докъузпара, Къарабудахкент, Къизилюрт, Леваша, Новолак районрани сечкияр кыле фида. Сечкидин 31 участкада шегьеррин, районрин собранийриз депутаттар (санлай 290 кас) ва пуд хуьруьн администрацийрин килер хкъада.

«Сад тир Россия» партиядин Дагъустандин отделение политикадин и важиблу месэладив жавабдарвилелди эгечна. Отделенидин политсоветдин президиумдин заседанидал рахадайла, отделенидин секретарь Х. Шихсаидова вичин юлдашриз шегьеррин ва районрин собранийриз хкъагьун патал жегьилрин ва дишегьлийрин арадай бажарагьлугьбуру теклифун меслятнай. Чкадин векилри и меслятдал амална ва депутатарвиле кандидаттар яз кьалурнавайбурун арада жегьилар гзаф ава.

Жермеяр илитйнава

ЧИ МУХБИР

Алай йисан сад лагъай паюна Дагъустан Республикадин чилер хуьнин ва абурукай менфят кьачунин рекъай госуударствонин инспекторри чилериз талукъ кьанун чурнавай 320 дуьшьюш винел акъуднава. Идакай «Лезги газетдиз» РД-да авай Росреестрдин Управленидин пресс-куьллуьгъди хабар гана.

Санлай кьачурла, 651 ахтармишун кыле тухвана. Абурукай чилериз талукъ кьанун чурнавай дуьшьюшри 70 процент тешилизава. Илитйнавай жермеярин кьадардилай рахайтла, ам 9 миллион манатдиз барабар я.

Кыле тухвай ахтармишунрин нетихада 129 дуьшьюшда тайин хъайи кьанунсузвилер арадай акъуднава.

Тебиатдихъ инсаф тахъайла...

1 ◀

2-3 муьгъ ва селдин хура дурум гуз жери махсус имаратар (лотокар) квай капиталный рехъ тухун ква. Чи къадим Фиярин хуьр хуьн патал умуми къуватралди чалай гъа къвалахни алакьда, - лугъузва Шамсула Азизова.

Тебиатдин бедбахтвилер алудна гъеле бегъем хъанач, 10-11-августдин йифиз къвайи гужлу марфарикди Ахцегъ ва Самур вацлар хкаж хъана, гъевчи къамарайни кваз къати селер атана, район тебиатдин мадни еке завалдик акатна. Фиярин дерадай авахъай селлери гъатта ана рехъ туькьур хъийиз къвалахзавай залан техникани кваз басмишна.

13-августдилай Ахцегъ района къетIен гъаларин къайда кардик кутунва

Рекъерни электрикдин шалманар тухуниқди Хинерин, Гутумрин, Фиярин, Смугъурин, Мичегърин хуьрер (анра 4 агъзурдалай виниз агъалияр яшамш жезва) электричестводи-кайни машиндин алакьадикай яргъалди магрум хъанвай. Хинез хъфизвай рехъ туькьур хъувунва. Гутумрин ва Фиярин рекъерни и йикъара кардик кухтада. Ахцегъ райондин вири хуьрера эквер хъхъанва. О.Абдулкери-

мова "Елена" ва "Рустрой-99" ООО-рин къилериз ремонтдин къвалахар авунай сагръай лагъана.

Иллаки еке зарар райцентрадиз ганва. Къадарсуз къизмиш хъанвай вацлу бандар чIурна, КампIаприн ва Калун майданра чилер тухузва. Самур вацлун дережа ва йигинвал артух хъуниқди вацлун къерехрив гъай майишатриз, республикадин автошегъредиз зарар гузва. Хуьруьгрин хуьруьн муькьуьн дерестек ханва... Вацлун еке къурхулувилик магистральный къакъан давленидин газопровод, хуси багъларни яшайишдин къвалер (вацI 10-15 метрдин патав агатнавай анра 200-лай гзаф агъалияр яшамш жезва, парабур чпин къвалерай экъечлуниз мажбур хъана) ва чилин участокар ква. Хаталувилик Калун участоқда санлай 70 гектардин багълар акатнава. "Ахцегъ-КъакIар", "Ахцегъ-Мискискар", "Лай" - магистральный къаналрин къилин имаратар тамамвилелди чIуниқди районда хуьруьн майишатдин метлебдин чилер дигидай цикай хкатнава...

Тебиатдин ихътин еке бедбахтвилер, зарар (экономикадиз ганвай зарарин къадар пешекарривай гъелелиг тайнариз хъанвач) районда муькьва йисара хъайиди туш. Райондин руководстводи гъукуматдин талуьк тир идараярни карханаяр хабардар авуналди ва чкадин жемат мелериз желбуналди мумкин тир вири къуватар серфнава. Амма хуси къуватар бес жезвач. Дагълух хуьрера, гъакI райцентрада яшайиш адетдин къайдадиз хкун патал республикадин Гъукуматдин патай куьмек гуьзлемишзава.

никдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Руслан Хаспулатов, Докъузпара райондин администрациядин граждан оборонадин ва къетIен гъаларин отделдин начальник Ренат Агъаметов селди чIурай рекъин участоқдал фена. Рекъин участок гуьнгуьна хтун мумкин кар туширди яз гъисабзава. Хаталувилекай хуьнин мураддалди полициядин ва рекъерин къуллугъчийри чIур хъанвай рекъин мензил кьве патайни къевнава.

Хуьрйя фидай рехъ райондин администрациядин къуватрихъни такъатрихъ герек тир къайдадиз гъанва, талуьк чкайрал махсус лишанарни эцигнава. Бязи чкайрал алай электричестводин линейри чIехи улакьриз маниьвал гузвай. Тади серенжемар къаблуниқди алай вахтунда а линияр маниьвал тагудай терефдихъ акъуднава. Лазим чкайрал къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийри датана гуьзчивалзава. Рекъер къайдадик кухтунин къвалахар давам жезва. Вахтуналди хуьрйя экъечIна фидай рехъ гъаркьуь ийизва.

Къати марфарин нетижада арадал атай селлери Докъузпара райондин къаналарни барбатIна. Къилди къачуртIа, селди "Къуруш-Мискискар", "Миграгъ-Къаркьуре" дигидай къаналрин цин паруйрин имаратар тухвана. Къаналрин бязи чкаяр тамамвилелди къайдадик хкатнава. Докъузпара райондин Демирин хуьруьхъ фенвай цилерин муькьуьзни са къадар зиян хъанва.

Райондин къил Абдурагъим Алискеров селди зиян гайи вири чкайрал фена. ЧIур хъанвай вири чкаяр туькьур хъувунин мураддалди райондихъ авай вири къуватарни такъатар желбнава. Тебиатди гайи зиянар тайинарун ва жележеда вилик пад къунин чараяр акун патал района махсус комиссия тешкилнава.

МЕГЪАРАМДХУЬРУЬН РАЙОН Агъмед МАГЪМУДОВ

Серенжемар къабулна

Къиллепатан Дагъустанда къвайи къати марфарин нетижада арадал атун мумкин тир завалрин вилик пад къуниз талуькьарнавай серенжемар Мегъарамдхуьруьн райондани къабулна.

"Лезги газетдиз" райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 11-августдин йифен сятдин 10-даз райондин къил Фарид Агъмедован тапшургуьдалди администрациядин къуллугъчийри ЦIийи Филерин хуьруьз муькьва яз авай херхемдин заводдин пешекаррихъ галаз санал Самур вацлун яд федеральный метлеб авай шегъре рекъиз акъатунин вилик пад къуниз талуьк къвалахар къиле тухвана. Гъепецгъар-ЦIийи Филер шегъре рехъ селлер атуниқди къал акатнавай вацлун ци саки къачунвай.

ЧIехи бедбахтвилериз рехъ тагун патал

серенжемар тади гъалда къабулна къанзавай. Хважа-Къазмайрин ва ЦIийи Филерин арада авай муькьуьз муькьва мулкара вацлун ци шегъре рехъ къачуьвайдакай хабар агакънамазди, Фарид Агъмедова херхемдин заводдин руководстводиз зенгна ва техника чара авун тIа-лабна. Заводди экскаватор, бульдозер ва

КамАЗ-ар чара авуна. Абурун куьмекдалди чкадал герек къадар накъв гъана. Муькьвелай гатIунна, ЦIийи Филерин хуьруьз гъахъзавай къекъуьндал къван вацлун къерехар мягъе-марна. Къвалахар 12-августдин экуьнахъни давам хъана.

РУТУЛ РАЙОН Чи мухбир

Ина райондин метлеб авай Лучек-Джиныхъ рекъин къерехар вацлу тухванва. Капъял, Джиныхъ, Оттал, Мухах, Корш, Мишлеш, Муслух, Сюют, ЦIахур, Микик, Хиях хуьрериз улакьривай физ жезвач. Россиядин МЧС-дин Дагъустанда авай Къилин управлендин деллралди, Рутул райондин бязи хуьрера эквер хтунин къвалахар давам жезва.

Къейд ийин хъи, Къиллепатан Дагъустанда тIурфанди арадал гъанвай завалрин нетижаяр арадай акъудунин къвалахарал 110 кас ва техникадин 23 единица желбнава.

* * *

РД-дин транспортдин ва рекъерин майишатдин министерстводин деллралди, къа-

ти марфари республикадин къиллепатан районрилай гъейри, са жерге маса районрин рекъерни къайдадикай хкудна.

ИкI, Ахвах района Тад-Магитль-Тлиси рекъин 1 лагъай километр ци къачуна ва са муькьуьзни хасаратвилер хъана. Улакьрин гъерекат акъваз тахъун патал маса рехъ кардик кутуна.

ЦIунтIи района Агвали-Шаури-Кидеро рекъин 42 лагъай километр миьхъиз шимедив ацIанва. 400 метрдин мензилда рехъ агал хъанва. И рекъе банд къунин къвалахрив эгечIнава.

Гуьмбет района Хасавюрт-Тлох шегъре рекъин 51 лагъай километрда къвал уьцIена. Рекъин са патай улакьрин гъерекат акъваз хъанва. Ина къавалар уьцIуьнин хаталувал амукъзава.

ДОКЪУЗПАРА РАЙОН Кургуьли ФЕРЗАЛИЕВ

Гзаф зиянар гана

Чи республикадин гзаф чкайра хъиз, 10-11-августдиз къвайи гужлу марфари Докъузпара райондизни гзаф зиянар гана. Тебиатди лап хъел квай жуьреда, инсафсузвилелди рекъер, никер, къамар, къаналар, муькьвер... барбатIна.

Самур вацIа гзаф яд хъуниқди ЦIийи Къаракуьре хуьруьн сергъятда авай республикадин метлебдин шегъре рекъин участок миьхъиз чIурна. Къати селдиз дурум гуз тахъана, вацлун къерехдихъ галай шегъре рекъин эрчи пад тахъай мисал хъанва. Къыр цанвай рекъикай сифтедай (12-августдиз) амайди са гъевчи пай тир. Гуьгъуьнин юькуз адакай са затIни амукънач. Самур вацIа цин дережа са метрдин хкаж хъана.

Винидихъ тIвар къунвай рекъин участок къайдадикай хкатуниқди анай улакьривай гъерекатиз жедай мумкинвал эсиллагъ амач. Гила амайди са рехъ я - ЦIийи Къаракуьре хуьруьз гъахъна, гъанай элячIиз жезва.

13-августдин экуьнахъ "Докъузпара район" МР-дин къил Абдурагъим Алискеров, Россиядин МВД-дин Ахцегъ ва Докъузпара районрин уртах "Ахтынский" отделдин началь-

Тапшургуьр ганва

12-августдиз Махачкъалада РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Рамазан Жафарован регъбервилек кваз РД-дин Гъукуматдин къетIен гъаларикай хабар гуьнин, абурун нетижаяр арадай акъудунин, цIукай хуьн таъминарунин рекъйя кардик квай Комиссиядин нубатдинди тушир заседание къиле фена. Адан къвалахда Россиядин МЧС-дин РД-да авай Къилин Управлендин начальник Нариман Къазимегамедова, и йикъара къвайи къати марфари зиянар ганвай районрин къилери (видеоконференц-лакьадин режимда) иштиракна. Заседанидин сергъятра аваз Ахцегъ, Докъузпара ва Рутул районра тIурфандин нетижаяр арадай акъудунин месэлаяр веревирдна. Рамазан Жафарова къвалахар энгел тавуна тамамарун патал талуьк министерствойризни ведомствойриз тапшургуьр гана.

Заседанидал гъакIни Терек вацлун цин дережа хкаж хъуниқди Бабаюрт ва Къизляр районра арадал атанвай гъаларни веревирдна. Дагъустандин тебиатдин ресурсрин ва экологиядин министрстводин, МЧС-дин, Гидрометцентрадин къуллугъчийри Терек вацлун цин дережа датIана гуьзчивилик кутунва.

КъетIен гъалар...

13-августдиз Ахцегъ райондин администрацияда къати марфари ганвай зиянрин нетижаяр арадай акъудунин месэлайриз талуькьарнавай заседание къиле фена.

Райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, Ахцегъ райондин къил Осман Абдулкеринова, хаталувал артух жезвайди фикирда къуна, "Тебиатдин къетIен гъаларикай агъалияр ва мулкар хуьникай" федеральный къанундал, къетIен гъаларин жигъетдай кардик квай комиссиядин къарардин ва Россиядин МЧС-дин РД-да авай Къилин Управлендин алай йисан 11-августдиз гъазурнавай махсус чарчин бине-

даллаз, 2018-йисан 13-августдилай Ахцегъ района къетIен гъаларин режим кардик кутунин гъакъиндай къарар къабулна.

Заседанидин сергъятра аваз О.Абдулкеринова фикирдиз къачунвай ва арадал атанвай месэлаяр гъалунин карда куьмек гун патал РД-дин Гъукуматдиз, Россиядин МЧС-дин РД-да авай Къилин Управлендин, Дагъустандин тебиатдин ресурсрин ва экологиядин министрстводиз, "Запкаспводхоз" ФГУ-диз района авай гъакъикъи гъаларикай тамамвилелди хабар гузвай чарар гъазурна рекъе тун тапшурмишнава. Къейд ийин хъи, хуьрера эквер, рекъерни муькьвер къайдадик кухтунин жигъетдай къиле тухузвай вири къвалахар Осман Абдулкеринова вичин хуси гуьзчивилик кутунва.

Заманайриз сиягъат Лезги Гьамди

Муъезффер
МЕЛИКМАМЕДОВ

(Эвел 32-нумрада)

Женгина авай шаир

Аварани Гьамдидин къушундин суракъда аваз Къуба галайнихъ атай монголриз лезгийр садлагъана терг ийиз клан хъана. Амма абуру басрух гудалди Гьамдиди вичин къушун дагълар галайнихъ ялна, душмандин хура акъвазун патал гъазурвилер ахуна. Монголривай иниз анжах сал жигъиррай къвез жедай. Ихътин чкада чапхунчийрин вилик пад къун четин тушир. Дяведин эхир къил гьикл жедатла фагъум тавур монголлар даркалда гъатайла, лезгийри садлагъана абуруз басрух гана. Хъилерин марфади ва къванери душмандин пемпе цавуз акъудна. Къилел цай алаз акур чапхунчийриз дяведикай къил къакъудиз клан хъана. Амма лезгийри абурун къулухъ элкъведай рекъер къунвай. Къве йкъан къене гъафни-гъаф аскерар квадарай монголрин къушундин къулухъай къвезвай клеретри, вил-къил ахун тавуна, гъарасатдин майдандиз чеб къилихъди веъена. Амма лезгийри абурув вил ахъайиз тунач, геле къевезвай чапхунчийриз вижеваз гъад къуна. Чеб лезгийри элкъуърна цярце тунвайди къатлай монголрин къил-къилел аламачир. Эхирни чеб есирда гъатуникай игътият хвейи абуру, муътульгъ тахъана, эхирдалди женг члугун къарардиз къачуна. Амма къеве йкъалай чапхунчийрин къвачер чиликай хкатна. Умудсузвили агажарнавай монголриз, гъар гьикл хъайитгани, лезгийрин хурукай хкатиз кланзавай. И кар паталди лагъайтла, анжах са рехъ авай - эхирдалди женг члугун.

Лезги Гьамдидин ниятни эхирдалди женг тухун тир. Адаз цудралди хуърериз цай янавай, паб-аял талгъана агъзурралди инсанрин къилер атланвай чапхунчийрин туъухдал къуъл илисиз кланзавай. Илисни авуна. Къати женгера монголрин тлач таванай авадарна, душмандал уфтан хъана. И вакъайири лезги Гьамди виринриз сейли авуна ва сифте яз Къуре пачагълугъ цийи женгера адаз арха хъана. (Килиг: Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией. Под ред. Н.И.-Веселовского, т. II. СПб., 1892, с. 397).

Архайрихъни куьмекрихъ лагъайтла, гъаф игътияж авай. Душман гужлу тир ва са женгина уфтан хъуналди крар туькълувачир. Муькуь патахъай, девир вич акахъайди тир ва вири лезгийр душмандин винел санал фена кланзавай вахтунда халк пайи-паяр ийизвай вакъаяр къиле физвай. VI виш йисан эвелра арадал атай ва 700 йисалай гъаф яшамаш хъайи лезгийрин къилдин Лезган (Лезгистан) гьукумат XIV виш йисалай чара-чара гъевечи гьукуматриз (пачагълугъриз) пай жез гатунна. Чи чилерал къиле фейи и гъаларикай сифте яз къхей машгъур

араб тарихчи ва сиягъатчи Йакъут Ибн Абдуллагъ ар-Руми ал-Гъамавиди (1179-1229) вичин "Му'джам ал-булдан" ("Алфавитдалди уьлквейрин сиягъ") твар ганвай географиядин гафарганда Лезгандин сад тир гьукумат са шумуд чкадал пай хъанвайди, ам тек маликди ваъ, маликри идара ийизвайди къалурнава. (Килиг: Jacut's Geographisches Worterbuch... hrsg. von F. W. W. Stenzenfeld, I. Leipzig, 1866, s. 438).

Араб тарихчийри малумат гузайвал, Лезган Кавказдин виридалайни чехи гьукуматрикай сад тир. Аданни Ширвандин арада умуми сергъятар авай. (Килиг: BGA, I, 192; СМОМПК, вып. 29, с. 31). Лезган гъаф къудратлу гьукумат тирвилляй арабрин географ Абу-л-Гъасан Али ибн ал-Гъуьсейн ибн Али ал-Масуди Х виш йисарин къуварна къенай: "...Адан пачагълугъдин (Ширваншагъдин) даях вичихъ лугъуз тежер къван гъаф агъалияр авай ал-Лакз пачагълугъ (мамлака) я". (Килиг: Masoudi. Les Praies d'or. Texte arabe et trad. par B. Meunard et P. de Certeille. II. Paris, 1848, pp. 5-6; Минорский В. Ф. История Ширвана и Дербенда X-XI веков. М., 1963, с. 112). А вахтунда къунши Маскат (Муьшкьюр - М.М.) пачагълугъни Лезгандин таъсирдик квай. Х виш йисарин къвед лагъай паюнилай гатунна, Ширван гужлу хъана ва XI виш йисарин сифте къилера Маскат адан таъсирдик акатна.

Тарихчийри къвезвайвал, XIV виш йисарин эхирра ва XV виш йисарин эвелра Лезгистандин чилерал Ахъегъ, Къурагъ, Хив, Рутул, Цахур, Тпигъ, Къеле хътин гъевчи гьукуматар арадал атана. Идалай гъейри, са бязи чехи ва гужлу хуърер къиле авай жемиятарни пайда хъана. Абурухъни чпин

къуватар, къушунар авай. И жемятрик Ричла, Хнов, Аваран ва масабур акатзавай. (Килиг: Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией. Под ред. Н.И.Веселовского, т. II, СПб., 1892, с. 27; Лавров Л.И. Рутульцы в прошлом и настоящем. - "Кавказский этнографический сборник", М.-Л., 1962, с. 118).

Лезгистан пайи-паяр хъанатани, а члавуз лезгийр душмандин винел санал фенай. Гъавилляй абурулай чпин чилер хуьз алакънай. 1395-йисуз Тимурленг монголрин аксина женг члугур гуржийриз куьмек гатил лезгийрилай къисас вахчун патал Лезгистандиз атана. Гуржийрин ва осетинрин тарихчийри къвезвайвал, дагълар, дераяр, дуьзенлухар Тимуран, гъуьл хъиз лепе гузвай, къушунригъ ацанвай. Гуржистан къилляй-къилиз цай янаивиде тур ада лезгийриз генани чехи инад къуна. Вишералди дишегълиярни аялар, цуз веъена, кана. Ятлани адавай лезгийр къилляй-къилиз муътульгъариз хъанач. Гъавилляй 1404-йисуз архиепископ Иоани де Галонионтибуса вичин "Дуьнья къатунин ктабда" къенай: "Тимурленг лезгийрин дагъларам ийиз клан хъана ва ада 100 агъзур

къушун къватна. Амма лезгийри монголлар акл кукварна хъи, Тимурленга вичин къушун къулухъди члугуна, дяведилай гьил къачун патал эмирна".

Цийи басрухар

Са йис алатайдалай къулухъ Тимурленга цийи къилелай Дагъустандизни Лезгистандиз басрух гана. Тарки ва Леваша къур ада даргийрин чилерин чехи пай чапхунна. А члавуз даргийри гъеле мусурманвал къабулнавачир. Гъакл ятлани фадлай мусурманар хъанвай аварин ва лакрин яракълу къуватар женгина даргийриз куьмек гуз атанай. Къеци Тимуран тарихчийр и кардал мягътел хъанай. Абуру хъенвайвал, дагъвийри, сада садаз муькуьвай куьмек гуз, эхирдалди женг члугъазвай. Дагъустандин халкъарин садвал ва къегъалвал акурла, Тимурленг гъаф хъел акатна. Гъавилляй ада Ушкужа къеле къадайла, чкадин агъалийрин къилел лугъуз тежер къван еке мусибатар гъана. Къацалалай алатай чапхунчиди, лакринни аварин къушунар кукварна, къеле къур вахтунда акъван инсанар яна къенвай хъи, мейитрикай шумудни са тепеяр арадал атанвай. Тимурленг тарихчийри къвезвайвал, идалди сердердин хъел элекънач. Ада мад къуд къеле къуна. Аркас ва Кадар къелеяр чиливди сад авуна, хуърериз цай яна. Зирехгерандин агъалийриз зулум авуна, ахпа "къенвай" къайтагъдай Дербендиз атана. Са гафуналди, Тимурленга кефердинни рагъаклiday патан Дагъустандин агъалийрин чехи паяр къирмишна. (Килиг: Магомедов Р.М. История Дагестана. Часть I. Махачкала, 1983. С. 55).

Монголрин цийи басрухрин вилик пад къун патал лезги вилайтрин гъакимри къуватар сад авун къарардиз къачуна. Ахъегъ, Къурагъ ва Хив пачагълугъри санал душмандин хуруз 10 агъзур касдикай ибарат къушун акъудна. Рутули, Цахурди ва Тпигъди 6 агъзурдан къушун туькълуърна. Хинерин ва Ричадин жемятри 4 агъзур кас атлуьрин къушун гъазурна.

Къеле пачагълугъди, Аваран, Аванар, Хъил, Агалахуър, Агар жемятрин къуватарни къватна, 12 агъзурдан къушун арадал гъана. Гъакимри аваранви Гьамди и къушундин сердервиле тайинарна. Тарихчийри къвезвайвал, санлай лезгийрихъ а члавуз монголрихъ галаз женг члугун патал 35 агъзур касдикай ибарат къушун авай.

Лезгийри чехи къушунар къватнавайди чир хъайила, Тимурленг абурухъ галаз женг члугун патал Къазикъумухдинни Аухардин гъакимрикай менфят къачуз алахъна. Адан тарихчи Низам ад-Дин Шамиди къвезвайвал, "Къазикъумух вилайтдихъ ва Аухардин къушунрихъ ихътин са адет авай: абуру гъар йисуз, гъар вацра динсузрихъ галаз женг члугъазвай..." (Килиг: Тизенгаузен В.Т. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. М.-Л., 1941, т. II, с. 124). Тимурленга абурун пад къазвай ва гъакимриз лагъана хъи, "диндин душманрихъ галаз датлана женг члугу, ислам тестикъ хъун патал гъиле тур яхъ". (Килиг: Магъана) Дин лагъайтла, тарихчийри къвезвайвал, адан гъиле вичин ниятрив агакъун патал яракъ тир. Гъавилляй Тимурленга диндин къанунар хуьзвай ва кардик кутазвайбуруз къаюмвал ийизвай, "абурухъ галаз сад хътин ихтиярар авайбурухъ хъиз суьгъбетдай". (Килиг: Бартольд В.В. Улугбек и его время. - Сочинения. Т. II. М., 1964. С. 45).

(КъатI ама)

Зун "Лезги газет" гъамиша къвезвай ва ам дикъет-дживди къелзавайбурукай сад я. И чар къхиниз зун мажбурайди чи гъуьрметлу алим, илимрин кандидат Азиз Мирзебегован "Лезги газетдиз" (№11. 15.03.2018г.) акъатнавай "Илимдинни марифатдин нурад чуьклурай чирагъ - Ахъегъ Магъарам-Эфенди" макъала я.

"Чи классикрикай, гъафбурун хъиз, адан (Магъарам-Эфендидин) эсерарни чара-чара ксарин хъуси архивра ва гъаклани маса гьукуматрин гъилин хъинрин фондара хуьзва. Эгер чна вахтунда иесивал тавуртла, абуру чпин меденитдин ирс тирди субутиз алахъдай, абуруз иесивализ клан жедай чара халкъар майдандал акъатда. Гъавилляй и кардикай вахтунда фикирин лазим я", къенва алимди.

Лезги халкъдихъ, вири дуьньядин халкъарихъ хъиз, зурба полководецар, женгчийр, ватанпересар, алимар, дуьньядиз магъшур хъайи къегъал рухварни рушар гъаф хъана. Идалай къулухъни жеда.

Амма гъахътин къегъал инсанрикай Дагъустандин госархивда, печатдин изданийра делилар тлимил ава. Дагъустандин госархив вич гъаф кесиб я. Герек ксарикай, ва къвайрикай дуьзгъун материалар тлимил гъатзава. Мисал яз, госархивдай къачур чи Ялцугърин хуьруьн тарихда (1860-1900-йисар) хейлин вакъаяр, делилар авач. Чи хуьррай а вахтунда вишералди хизанар, инсанар Азербайжандиз, Туьркиядиз куьч хъана. Абурукай делилар архивдай гъатзавач.

Даггосархив кесиб хъунихъ себебар гъаф ава. Виликдай пачагъдин Кавказдин губернатор Тифлиса авай лугъуза. Са къадар материалар гъана къватI хъана...

Архивриз талукъ яз ихътин са месъладикайни лугъуз кланзава.

Буьням ВЕЛИЕВ, зегъметдин ветеран

Михъи гуьзгуб

Чи бине Ахъегъ райондин Ялцугъай я. 1952-56-йисара зи хуьр куьч хъана. Мегъарамдуьруьн райондин Ханжел-Къеледал, Мамрачрин хуьруьн агъадихъ галай тлулал Советский хуьр арадал атана. Ина зи хуьруьнви, мирес Агъмедов Алифенди (Алимежрум Тагъизаде - 1880-1976-йисар) лугъудай агъсакъал авай. Ада гъа вахтунин къве институт акъалтарнавай. Азербайжан, туьрк, араб, урус члалар хъсандиз чидай. Ада са шумуд йисуз Ахъегъ райондин заведующий яз къвалахна. Азербайжандин илимрин академиядихъ галаз адан алакъа авай. Гъа вахтара хейлин къиметлу ктабар, тетрадар, чарар мискинра, кавхайрин, агъваллу маса ксарин къвалера хуьзвай.

Гуьгъуьнлай са къадар материалар библиотекайра, школайра къватI хъана.

Алимежрум Тагъизадеди 1950-йисарилай башламишна, та рагъметдиз фидалди, гъар са райондиз (лезги), хуьрериз физ, мискинра авай, къилдин ксарив гъай метлеблу ктабар, чарар къватлиз, Азербайжандин илимрин академиядин гъилин хъинрин фондуниз вахканай. Адан гъакъи гьихътинди тиртла чаз чидач.

Алимежрум Тагъизадеди зи рагъметлу буба Велиев Бубадиз чи къвале ихтиллатдайла заз ван хъана: - Мирес, завай Къурагъ, Хив, Къасумхуьруьн районрин са 6-8 хуьруьз физ хъанвач. Гъанризни, Аплагъди гайитла, и муьквара фида. Ахпа чи лезги районрин - Рутул, Ахъегъ, Докъузпара, Къасумхуьруьн, Къурагъ, Хив - хуьрера зи къвач хълун тавур чка амукъвач. Пара къиметлу материалар гъатна заз анрай. За абуру вири Азербайжандин академиядиз хутахзава...

Зи гафариз къуват яз хуьруьн почтадин начальниквиле (1957-2007-йисар) къвалахай чи мирес Абдурагъманов Тагъи Усмановича шагъидвалзава: - За, чи чехи мирес Агъмедов Алифендидай къабулиз, гъадан тварунихъай 100 посылка ктабар, тетрадар Азербайжандин илимрин академиядин рукописный фондуниз ракъурайди я. Виш посылка - им 300-400 ктаб, тетрадь лагъай члал я, эгер мадни гъаф туштла...

Мад са къвалах хъайиди я. Чун Ялцугъа амаз, 1949-йисуз, Агъмедов Алифенди миресдин къвалляй КГБ-дин работникри къве харал ацлай ктабар Ахъегъиз хутахнай. Абурун эхир гьихътинди хъанатла чаз чидач. Фикирдиз къвезвач хъи, Азербайжандин алимири, кар чидай Агъмедов Алифенди хътин камаллу ксар желбна, Дагъустандай ва къвалав гъай маса республикайрай къимет авачир хътин архивдин материалар чпин архивдиз къватна. Мисал яз, Ахъегърин архивдин заведующая Гъавизат Мамедовади РД-дин архивдин 95 йисаз талукъ яз лугъуза: - Виликан девиррин тарихдин, араб графикадин пара ктабар, гъайиф хъи, чав агакънач. Абурун иесивал маса камалгълийри авуна...

Мад вучда, къисмет-къадар гъахътинди хъана. Чкадал хъун, дуьз хъувун гъаф четин я. Гъелбетда, гъуьрметлу Азиз Мирзебегов, вуна архивдин патахъай къарагъарнавай месъла дуьзди я.

Пис жедачир, Дагъустандин талукъ тешкилатри, къилдин ксари гила къванни серенжемар къабулна, чи илимрин академияни желбна, архивдин къвалах вичин дережадиз хъайтла. Азербайжандин илимрин академиядихъ галаз меслят хъана, Дагъустандиз талукъ материалар абурувай вахчуртла, архивни арадал къведай, тарихдин чешмеярни чав ахагъдай...

Мухтар Рамазанован - 80 йис

Маршал туш ни лугьуда?

Мердали ЖАЛИЛОВ

Акунни хуш жедай, риклеайни чеб сад-рани алат тийидай инсанар акван гзаф туш. Гьа тлимилбурук чи газетдин амадагрикай сад, халисан ватанперес, уьмуьрдин члехи пай женгининни аскервиллин рекьериз бахшнавай полковник, рикл михьи инсан, гьакьикьи коммунист, жегьилрин наси-гьатчи, тешкилатчи, гьурметлу хизандин кьил, кьепирви хва **Мухтар Жалалович РАМАЗАНОВ** ква. Адан ийкьара 80 йис тамам хьанва, хайи хуьре и вакьиа кьейд-дайвал я.

Зи рикел ам сифте яз чи патав редак-циядиз атай вахт хквезва. 2010-йисан ме-кьи хуьтлуьн югь тир. Мухтар Жалалович газетдин 90 йисан ва вилик квай Члехи Гьа-либвиллин 65 йисан юбилеяр тебрик ийиз атанвай. Адак кьалабулух кутунвай маса крарни авай. "Хуьре вун акван куь пертза-ва? Ана рикл аладариз жезмачни?" - суал-риз жаваб яз ада лагьана:

- Агь, вуна зи хер алай чкадилаи кьуна хьи! Хуьр зи макан, хайи мугь, ватан я. Ас-кервиллин рекьера за 1958-йисалай та 1990-йисалди уьмуьр кечирмишна. Германияда кьуллугь ийиз, жергедин аскервилелай башламишна, Дальний Востокада частунин командирдин кьуллугьдал кьван хкаж хьана. Зи кьвач хкун тавур, аз такур пипи чи члехи уьлкведа амач жеди. Жуван кьул-лугьдин девирда за 14 гарнизон дегешар-на. Зун Калининграддин, Приволжский, Дальневосточный, Кеферпатан Кавказдин,

хуьре авай. Кьепиррин хуьрелай гуьзел, гьакьван девлетар ва мумкинвилер авай чка аз санани акунач. Квез чида хьи, чи хуьре колхоздилаи гьейри, вижевай гамарин фабрика, консервирай цех, кьир гьа-зурдай завод... авай. Кьепиррин колхоз-дихь 2 агьзурдав агакьна кьарамалар, 4-5 агьзурдав агакьна хиперни цегьер авай. Никлерай 300-400 тонн техийлар, багьларай яр-емиш вахчузвай. Векин уьруьшрай бес кьадаар алаф кьватизавай...

За винидихь тьварар кьунвай са мум-кинвални, иллаки шей гьасилунин ва маса гунин, гила амач. Тунвач. Жегьилар хуьре гьикл акьвазда? Кьил гьикл хуьда? Чкадал

Сибирдин военный округу хьана. Полков-никдин чинда аваз, "перестройкадин" ху-маяр галукьайвалди, хайи хуьруз хтана.

Кьуллугьдин девирда за юкьван шко-лани, гьвечи командирин курсарни, во-енно-инженерный училищени, ВПШ-ни (Высший партийный школа), хуьруьн майи-шатдин институтда зооинженервиллин фа-кулъетни акьалтарна. И рекьера аз "Знак Почета" орден (1972-йис), "За службу Ро-дине" III дережадин орден (1976-йис), маса наградаярни гана. Приволжский военный округда кьуллугьдайла, саперно-инженер-ный ротадин командир тирла, женгининни гьазурлухвиллин кьетлен агалкьунрай зи тьвар и округдин "Баркаллу крарин ктабда" туна (1971-йис).

Приморский крайда закай гражданви-лин оборонадин полкунин командирдин за-меститель, Кеферпатан Кавказдин военный округда, Грозный шегьердин Ленинский районда гражданвиллин оборонадин кьул-лугьдин штабдин начальник, райисполком-дин председателдин заместитель хьана. Ихьтин кьуллугьдал зун Кемеровский об-ластдин Прокопьевск шегьерда хьана.

- Куьрелди, ял ягьуйникай вуна фикир-ни ийизвачир. Тешкилдай ва тербияламиш-дай кьуватрив ацанвай инсан "перестрой-кадин" тегьуьнди вичин везифайривай кьакьудна. Гила маса шартлара гьатнава. Ви гьавурдани чкадал алай сагьибар акь-азвайди хьиз туш?..

- Бубадиз рагьмет! Вун гьикьван хьсан-диз зи гьавурда акьазва! Зун хуьруьн ин-сан я. Гьина кьуллугьнатлани, рикл хайи

гьасилай са кило ичер кьабулдай чка амач. Чилер хьазмач, чебни пайна куьтягьнава. Низ? Гьамни кьил акьудиз жедай месэла туш. Жуван чил жуваз маса гузва.

Гьиле майдан гьатнавайбуру пакад ий-кьакай, и чилел месияр хьун, тербиялами-шун герек тирдакай фикирзавайди акьваз-вач.

Бес чи вири хуьрер икл чклиз, кьватиз хьайитла, чи гележег гьихьтинди жеда? Ва-танар тергдани чна? Хуьрер хуьдай, кьва-чел акьалдар хьийидай, несилар хьсан крарал, адетрал желбдай рекьерикай фи-кирна кьандачни?

Заз чиз, им неинки депутатринни чинов-никрин, пул гьилевай карчийрин, гьакл чка-дал алай (аламай) пешекарринни муал-лимрин, духтуррин, куьлтработникрин, ад-министрацийрин - вирибурун везифа я...

Женгининни аскервиллин, тешкилатчидин члехи рехь фенвай и касдин риклин кьала-булух, ийизвай фикирар, гьиле кьунвай крар чир хьайила, чи газетдин члехи журналист, а чаван кьилин редактордин заместитель Шихмурад Шихмурадова Мухтар Жалало-вичакай метлебул макьала кьеней: "Ре-гьуьн кьванерилай зи кьил кьиви жеда..."

2012-йисан 12-январдиз акьатнавай "Лезги газетдин" нумрада сугьбетзавай-вал, а члавуз Мухтар Жалаловича хайи Кье-пиррин хуьре са шумуд йис идалай вилик вичи фикир ийиз хьайи хьсан крарал чан гьун патал женг чьугвазвай. Адаз хуьре чкьанвай (чукьурнавай лагьайтла дуьз же-да) колхоз, вичел гьихьтин тьвар эцигайтла-ни, арадал хьиз кьанзавай. 2011-йисан сен-

тябрдилаи ада а кар гьилени кьунай. Амма акун хьи, гилан аямда халкьдин умуми крарал чан хьиз алахьун акьалтлай четин месэла я. Акьвазвайбурулай такьвазвай ма-нийвилер, такланвилер, уфтанвилер гзаф тир. Общество тамамвилелди "коррупция" лугьудай тегьуьнди акьажарнавай. Вирин-ра чпин нефсер вилик кутунвай фукьиран-ри чьварах яна, цьам кьванни халкь патал-ди хкажзавачир. Ихьтин рухвайрикайни ру-шарикай эмиар гудайбуру хьанвай. "Ком-мунист Мухтар вуч кас я? Ви девирар алат-на!" лугьудайбурув майданар гвай...

Мухтар Жалаловича гьиле кьур «хьсан карди» ам сударик кутурдини чаз чида. Ал-лагьдиз шукур, коммунист полковникдилаи - "Лезги Маршалдилаи" тьвар михьидаказ хуьз алакьна! Адан тереф хвейи вирибуруз чна кьенин шартлара сагьрай лугьузва...

Мухтар Жалаловича Рамазанов вахту-ни ва женгери, жуьреба-жуьре имтигьанри лигимарнавай хва я!

Вахтуналди тахтар кьунвай ксаривай (временщикривай) ахьтинбуру кьудиз хьайи-ди туш!

Члехи Гьалибвиллин 70 йисан вилик за адакай мад сеферда кьеней: "Лезги Мар-шал". ("ЛГ"-дин 2013-йисан 9-майдин нумра).

Кьепирви полковник Мухтар Жалало-вич Рамазановахь галаз зун таниш яз хей-лин йисар я. Вич сифте акурвалди рикляй хиял фенай: валлагь, им маршал Буден-ныйдиз ухшар хва я! Гьахьтин жанлу спел-лар, чинин кьалубар, вилерин дикьет, пел-лен ачухвал, сесинин кьетивал... Коман-дирриз хас кьекьуьнар, кьуйрагьвал...

Зун ягьалимиш хьанач. Залай вилик Мухтар Жалаловича "Маршал Буденный" чи рагьметлу дуст, журналист ва писатель Шамсудин Исаева лагьанвай. (Килиг "ЛГ"-дин 1997-йисан 21-февралдин нумра).

Кьуй хуьрай! Лезгийрихьни маршалар хьайитла, дуьнья масакла элкьведач кьван...

Чун а члавуз макьала кьхиниз мажбу-рай мад са кар авай. Гьа йисан (2013-йис) апрелдин эвелра "Дагьустандин правда" газетда Мухтар Жалаловичахь галаз са-нал кьуллугьдай, гила ял язвавай полковник Юрий Алифановай Хабаровск шегьердай атанвай чар чапнавай.

Авторди чи ватанэгьли лап лайихлу кас тирди, и мукьвара адан 75 йис тамам жез-вайди ва и чарни гьа кар сеbeb яз кьхьен-вайди кьейднавай.

Мухтар Жалаловичахь галаз Юрий Ни-колаевича (Алифанова) алатай асирдин 70-йисара Дальний Востока (Амурский обла-стда) са частуна кьуллугьна. Мухтар - инже-нерно-саперный батальондин командирдин заместитель, Юрий партбюродин секретарь тир. Кьве йисалай Мухтаракай командир, Юрийдикай адан заместитель хьана. Гьа чаван дуствал кьени давам жезва.

Мухтар Жалаловича риклин асайиш, руьгьдин кьуватар артухариз вири рекьера адахь вичин кайвани, гуьзел лезги тават Тамарани (лезигдал Тажум) галай. Абуру картар хьтин кьве хвани лачинар хьтин кьве руш члехи авуна. Дамахзава ветеранди...

* * *

Чи Маршал кье 80 йисан дережайрив агакьнава. Сагь яз, шад яз, уьмуьрдал, дус-тарал, камаллу кайванидал, хтулрални птулрал рикл алаз. Ибуру дамахиз тежер ери-яр туширди гьар сада гьиссда.

*Дережайр кьакьан жен ви генани!
Вун тебрикда, чна сабуру хвенани.
Ийиз жеда ви шадвиллиз шериквал,
Гьич чир тахьун патал вуч я гьариквал*

*Вун - Маршал чи, члехи руьгьдин
арш вили!
Чаз чиз, кума гьеле хьсан яш вилик!
Давам хуьрай ви рехь ацлай вишер жез,
Чна кьулаз кьуллугьда ви шишер нез...*

Вахь виш йисан юбилей кьейддай мум-кинвал хьана кьанзавай "Лезги газетдин" ре-дакциядин коллектив.

Халисан Кьагьриман

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Саид Кьагьриманович Кьагьри-МАНОВ... Ам чаз чиз хейлин йисар я. Гьикл хьи, гьар Цийи йис алуькьдайла, чун адаз мугьман жезва, Каспийск шегьер-да "Лезги газет" кьхин гьадалай башла-мишзава.

Адан гафунал гаф эцигдай я лезги, я маса миллетдин векил чал а шегьерда гьелелиг гьалтнач. Нуфузлу хва, гьа-кьван савадлу, уях адвокат, лайихлу юрист, Каспийск шегьердин Гьурметлу агьалийрикай сад, шегьердин агьса-кьалрин Советдин член, члехи хизандин кьил, яр-дустунал рикл алай дуст...

Адан ери-бине Ахцегь райондин Смуьгулрин хуьрйя я. Гьеле аялзамаз кьилелай буба алатна. Дяведин залам йисара 3-класс куьтягьай Саидакай хуь-руьн колхоздин жегьил чубан хьана. Рикле кьаст авай гадади гележегда Ах-цегьа школа-интернат, Ростовдин госу-ниверситетдин юрфак лап хьсан кьимет-ралди акьалтарна. Гьа члавалай ам Ва-тандин законар хуьдай органра кьвалаху-нив эгечина. Ада Пятигорск, Сочи, Кис-ловодск шегьерра, Дагьустандиз хтана, Рутул района судьявал авуна. Инай ам хизан галаз Каспийск шегьердиз куьч хьана, вири мумкинвилер судьявиллин, ахпани адвокатвиллин пешедиз бахшна.

Чирвилери, юриствиллин пешекарви-ли, закондиз вафалувили, руьгьдин ми-хьивили ам дережайрин кьакьанвилехь тухвана. Хейлин йисара ам ДАССР-дин Верховный суддин кьилени хьана. Ви-ринра ада вич чешнелу юрист, члехи руьгьдин инсан тирди субутна. Жегьил пешекарарни тербияламишна.

Ватанди, государстводи адан зегь-метдиз лайихлу кьиметни гана: ам В.И. Ленинан 100 йисан юбилейдин медал-дин, "Знак Почета" ордендин, хейлин маса наградайринни гьурметдин тьва-рарин сагьиб я.

Жуван са тебрикда Саид Кьагьрима-новичан гьакьиндай за кьхьенва:

*Саид халу - кьагьриманрин
кьагьриман!
Авайди я гьамишанда дуьз фарман!*

*Гьахьвал хуьрла кьатлун жеда
алмасдин,
Хун садрани какадардач атласдик!*

*Чидайбуруз лап халисан далу я!
Пелни кьакьан Шалбуздилаи зарлу я!*

*И михьивал, гьакьикьивал сагь
хуьрай!
Гьамиша ви жегьил рикле рагь хуьрай!*

И гафар за мад сеферда тикрарзава, гьикл хьи, абур куьгьне хьанвач...

И йикьара ветеранди вичин 85 йисан юбилей кьейдзава. Ам тебрикиз хизанар шегьердин ветеранар, ярар-дустар санал кьватл жеда. "Лезги газетдин" редакциядин коллективни абуруз шерик я. Мубаракрай юбилей! Рехь вилик ква ви гьеле!...

Миллетдин месэляяр

Ханбиче ХАМЕТОВА,
Дагъустандин халкъдин шаир

(Эвел 32-нумрада)

Уьмуьрдин гьар са вакъиадиз тадиз къимет гуз алахъун - им литература патал душманвал я. Гьар вахтун, гьелбетда, вичин темаяр вилик кутада, алай вахтун тлебиатдин, ам авай гьалди чак кутавай къалабулухдин тема хьиз. Гьакъ ятлани, литературадин эсер са югъ, йис патал арадал гьизвай затI туш. Ам даим вахт патал, руьгъ патал, яргъал несилар патал кхьизвай затI я, гьавилей тади акатун ерли герек къевезвач. Уьмуьрдин гуьзел шикил яратмишун патал секинвал, къулай шартIар герек я. Вахтуниз хас тир таъсирлу эсерар кхьин патал тади квачиз физвай вакъиайриз, абур алаатайла, ери-бине тайин хьайила, къимет гун хас я. АкI хьайила, гьарнихъай чизнитечиз гьарайзавай арада, астар винел акъуднавайла, чаз чин аквадач.

Алай вахтунда виридакай политикар хьанва, гьахъсузилеринни тум-къил авач. Ихътин арадани гьардаз хьадай рекьер амуькда. Сад, кьве гьилни къакъажна, женгиниз экъечIда - им са рехъ.

Амма къуватар бес тежерла, тIем акакъ тийирла, вучрай? - им алай вахтуниз лап хас суал я.

Философ Диоген челегда ацукъайвал, исятда хейлин камаллу инсанар, кьерех хьанва, фикирлу я. Им уьмуьрдивай къил баштанна лагъай чIал туш. Вирида гьарайдайла, камалзгьилиди вичин сес, зил къаз, квадардач.

“Манияр туш, дердияр я...”

Амма вахтар дегиш хьанва, ахлакъарни дегиш жезва. За винидихъ лагъайвал, рикIер чIехи инсанарни къит я.

Лугьуда хьи, алаатай девирра шаирди хьсан са шей яратмишайла, пачагъри адаз вичин барабар къизилар гудай, еке гьуьрметар къалурдай. И кар чаз Низами Генжевидин уьмуьрдин малуматрайни таниш я. II Екатерина тIвар алай урус пачагъ хьайи дишегьлидикай чIуру гафар-чIалар гзаф кхьенва. Амма гьа вахтунда ам гзаф къадирлу, руьгъдин, марифатдин месэлайриз къимет ва къуват гудай инсан хьанва. Дуйнъядин литературадин ва философиядин гьавурда авай савадлу дишегьлиди, вич Урусатдин пачагъ яз, Франциядин философ Дени Дидродиз лап еке пенсия тайнарна. Философиядин ктабар вара-зара тахъурай лагъана, пачагъ дишегьлиди абур лап виниз къиметрай маса къачуна, гьа Францияда хуьз хьанва. Ихътин мисалар, еке Рум вилаятрай башламишна, виш къадар хьанва. Ахътин къадирлу ксар гилани авачиз туш. Заз са къадарбур маса миллетрикай чиди, гьайиф хьи, чакай - ваъ.

Яргъал тефин, и чи вилик квай, лезги чIалал акъатзавай 2-3 журналдикай рахан. Бес кье миллетар, чIалар, адетар гадарайла, ктаб, журнал, газет кIел хьуьвун тавурла, чун пака куьн иесияр жеда? Им феи несилрин виликни, къевезмай несилрин виликни хаинвал тахьана, вуч жезва? Халкъ, миллет патал са журнал, ктаб арадал гьун четин я, ам кваз такьун, квадарун - регъят.

Йис-сандавай, дуланажгъ виниз жердавай, подписка тIимил жезва. Гьиле-тупIа кепек-шийи авай варлу инсанар артух жезва, амма хайи халкъдин руьгъдин месэлайриз майил авун абурун рикIелни къевезвач. Гафар - гзаф, крар - тIимил. Амма са руфун дулу авуналди туйкъузвай кар авач. Миллетдин руьгъдин чIехивал къалурдай чешнеяр масабур я. Гуржийрин, чаз “Шарвили” хьиз сейли тир Ш.Руставелидин “Пеленгдин хам алай пагъливан” тIвар алай эпос гьуьлуьз гудай рушан къилин жигъиз тир лугьуда. Деъзамандин Египетдин фиргъаванри “ктаб руьгъдин дарман я” лугьудай.

(КьатIама)

ГьакI эгечIайвилей ахътин миллетри гележегда амуькда, виридаз чешне жедай хътин культурану туна.

ЧIалахъ, ктабдихъ кьетIен тарих ава. Сифте ктаб-къванцин къаябарал, рагарал атIанвай нехишар, ишараяр, кхьинар хьана. Ахпа - пергамент (хам), ахпа - накъвадин къаябар, таран чIалар, ахпани - чар. Лугьуз тежер хътин зегьметар чIугваз, феи несилри чаз чIал арадал гьана, ктаб туна. Куьз лагъайтIа адан важибувал инсандиз хьсан чиди.

Бес алаатай Алупан девирда М.Дагъхуьруьнвиди кхьей “Алупан гьукуматдин тарих” (VII асир), шарвал Жаваншира ачухай Алупан гьукуматдин илимрин академия (VII асир), деъзамандин лезги ктаб “Алупан чIехи кIвал” (IX асир) гьа жергедай тушни? А ктабда несилрилай несилрал фин патал 41 веси тунва. Артух ваъ, тек пуд веси, и чи физвай суьгьбетдиз мукъабур, рикIел хкин:

18-зул. “Чирвилер гьар инсандин акъулдилай аслу я. Акъул авай кас чирвилер артухариз алахъда. Чирвилер такIан касдин акъул кьурада, куьз лагъайтIа, чирвилер гьуцарин патай гузвай савкъват я...”

23-зул. “Дуйнъяда хьайи къван камалзгьилирин къадар гьуцариз чиди... Абурун зегьметар къевезмай несилар патал хьана. Гьуцарин эмирдалди гьардаз а чирвилер къачудай мумкинвал ава”.

20-зул. “Гьуцари гьардаз чирвилерихъ ялдай гьисс ганва. Гзаф чирвилер авай инсан хуьруьз-кIваллиз ала жеда. Вичин чирвилер амайбуруз пайзавай инсан гьуцариз вафалу бенде я”.

Агъзур девирар алатзава, амма и келимайрин маналувал тIимил жезвач, куьз

лагъайтIа, абур инсандин гележегдикай фикирна кхьенвай чIарар я.

Халкъдикай миллет хьун патал къилин шартI чIал я, халкъ са чIалал рахун я. Гьа кар чиз, яд уьлквейрин чапхунчийри, адет яз, чIалак хкуьрдай, шегьерин, магълейрин, чкайрин тIварар дегишдай, чIал къадагъа ийиди. ЧIал, гаф чаз агъзур йисаралди, агъзур несилри зегьмет чIугуна тунвай багъа имарат я. Чалай къулухъни несилар къведа, гьабур патални чIал хуьн чи буржи я. ЧIала чи тухумдин, миллетдин уьмуьр, тежриба, руьгъ кIватI хьанва. Халкъдин виш, агъзур йисарин манийри чаз ийизвай таъсирни гьанай къевезва. Гафунив къадирсуз, жавабдарсуз эгечIайла, гаф къведай кчадал ишлемиш тавурла, адан мана-метлеб усал жезва. Уьмуьр планламишна тухузвай ахтармишунар туш. Гьич рикIелни алачир къайгъуяр кIвачерик аватда.

Яратмишунин рехъни гьакI я. Гуьзлемиш тавур крар, вакъияр гьар камуна жезва. Абурай къил акъудна, нетижа кхунда, гаф лугьун патал кар алайди бажарагъ, гьар са писателдин вичин къенепатай гузвай кьетIен жуьредин экв я.

Лезги тарихдикай, лезги чIалакай, лезги къагьриманрикай маниярни гимнияр, поэмаярни романар лезги писателри гзаф кхьенва ва кхьизва.

Гагъ-гагъ абур кIелдайла, заз гьикI жеда хьи, чна а тема хирде ийизва, шитзава, чна къевезни-текъевез гьа жуван халкъ, чил, чIал, тарих, къилил цавариз акъудзава, гуя чав къведай миллет и чилерал хьанач. Амма, гьа са вахтунда инсаниятди арадал гьайи сифте алфавитрикай сад чиди тирди рикIел хтайла, цIарайни вацIарай акъатна, чал агакънавай чи тарих рикIел хтайла, агъзурралди чIай, квахъай миллетар хьайи чилел чпин чил хуьз алакъай, гум хьана квахъ тавур багъри халкъдиз вил вегъейла, жув лезги я лагъана, рикIиз такабурвилеин гьисс къевезва ва акваз-акваз рикIе халкъдиз кутугай мани дигмиш жезва. Ам мацIахъивал туш, ам алпанвийрин ивидин звал я.

Рекьерин кьейдер

Хивдиз сиягъат

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - 30, 32-нумрайра)

Марьяман суфра

Хуькварин хуьре Демирбега чун и хуьруьн муаллим, вичи гьакъван зериф цIарар кхьизвай шаир АЛИСКЕРОВА Марьямахъ - Эвесан рушахъ галазни танишарна.

Марьяма чаз ара-ара кхьизва. И мукъвара адан шириин къилдин ктабни акъатна. “Вун хьаначиртIа...” Чи газетда а ктабдай са шумуд чIал чапнай.

И сеферда шаир муаллимди вичин кIвале литературадин халис межлис кьурмишна. И суфрадихъ Абидин Камилова вичин, и цIарарин авторди вичи авунвай таржумаяр (“Руьгъдин мукъвер” ктабдай), Демирбега вичин, Марьяма вичин цIийи эсерар кIелна. Сада-садаз хейлин хьсан теклифар гана.

Виридалайни рикIел аламукъдайди Марьяма гьа чпин сала (багъда) экъечIзавай хъчарин афарар чи вилик гьун хьана. Им акъалтIай маса устадавал, дагъви дишегьлидин ашпазвилеин гьунарлувал тир. Гьикъван тухзавайтIани, а афарри вири мугъманрин иштагъ цIийи къилелай ачухарзавай. Чаз Хуькварин чIурара акур къван вири хъчарин тIямар и суфрадал атанвай...

Амма Марьяман чIалар генани верци я:

* * *

Авазва чун дагъда къакъан,
Рахазва чав шагъвардин ван.
МуркIадин фур, ятар къайи,
Дагълар я зи Ватан хайи...

* * *

Хуькварин хуьр - гуьзел макан,
Хуш жеда гьар акур инсан.
Гур межлисар хуьре хьайи,
Къевез япариз зуьрнедин ван.

Гьар са касдиз гузва за кьез
Зи мецелай чими салам.
Агалкъунра куь гьар са кар
Кьез кIанивал хьурай тамам...

* * *

Зи вилик ква ви суьрет, экв аватай,
ЦIару перем, хважамжамар акахъай...
Са экв я вун зи уьмуьрдиз акъатай,
Сефил жедай зун, яр, вун хьаначиртIа!

Ша чи хуьруьз, дамахдивди тамашиз,
Кьуд патавай гуьрчегвилиев агатиз.
Уьмуьрдикай жедачир хьи заз чара,
Сефил жедай зун, яр, вун хьаначиртIа!

Уьмуьрдикай вучда, къачуз дад тежер?
ТIунутI хътин варз цавай агъуз тежер?
Лифрен лувар хьиз юзуриз на гьилер...
Сефил жедай зун, яр, вун хьаначиртIа.

Жуван ягълукъ ви бахчада тада за,
Марвардин цуьк кьеве гьиливди къада за,
Зи жегъил рикI ви фикирда твада за...
Сефил жедай зун, яр, вун хьаначиртIа!

Дугьриданни, и келимайрихъ гьакъикъат гала. Хуькварин тариф тавуна завайни акъвазиз хьанач:

Эгер ятIа дуйнъя женнет,
Женнетдин юкь Хуькьва ава.
Айиб мийир, дустар, куьне,
Къе сифте яз зани гьиссна
Жув женнетдин юкьва аваз...

Цийи ашукъ

Хуькьва зун таниш хьайи маса кас, вич техник, механик, шофер яз, тлебиатди ашукъвилеин, мандарвилеин пай ганвайди хьана.

Заз суьгьбет авурвал, БЕЙБАЛАЕВ Минбалади вичин алакьунар (манияр лугьуз, чIагъан ягъиз) са мехъерикни, са межлисдани раиж авурди туш. Амма ярар-дустар кIваллиз атайла, лезги чIагъан къачуна, ада, машгьур ашукъ Ражаб Сафарова хьиз, Етим Эминан кузвай чIалар лугьуда... Вичи суьгьбет авурвал, им адав чIехи бубайрилай агакънавай ирс я. Аял чIава-лай ам лезги чIагъандал къугъвадай, Эминан чIалар лугьудай.

И сеферда чун илифарнавай кIвале, гьа зи къвалав ацукъна, Минбалади, чIагъан ягъиз, Етим Эминан чIалар лугьуза: “Гуьзел Тамум”, “Я бахтатар”, “Туйкезбан”, “Суна билбил” мад ва мад.

“Яъ - тажуб хьана зун, - и Сафаров гьинай я?! Идакай хабар авайди яни?”

Минбаладин сес, чIагъан ягъунин ва мани лугъунин тежерар ван хьайила, заз, дугьриданни, чIехи ашукъ вич хтайди хьиз хьана.

Адан ашукъвилеиз, зун гьавурда акьурвал, садани фикир гузвачир. Амма и кар чна, гьелбетда, Демирбеган куьмекдалди, Кьасумхуьруьн телевиденидай раижна. Тамам са сятда чIехи классик Етим Эминан 180 йисан юбилейдиз бахшна, Минбала Бейбалаева лугъузвай манийрин концерт гана. Тамашачийри кьейд авурвал, им, дугьриданни, тлебиатди вичи арадал гьанвай михьи жанлу сес я. Ашукъдин гьевес я! Кьеве вилин агална, хуруз чIугунвай чIагъандин мецерай ада Етим Эминан сузадин чIалар акъудзава. Ада лугъузва, яб гузвайбуру ухайшзава...

Ажеб я сес! Авахъзава чарчар хьиз!
Безетмиш я бевешайрин кIунчIар хьиз!
Элкъевез-хквез, шад рикIерин севтер я,
Илгъам хура ялав хьиз я, бетер я!...

Я тлебиат! Яраб чи хуьрера гьикъван гьеле ачухариз тахъанвай бажарагъар аватIа!... Булахар гьикъван аватIа!...

* * *

Эхъ, ихътин легъзейр багъишна заз и сеферда Хивдиз, анайни Хуькьваз, Къванцилиз авур сиягъатди. Сагърай куьн вири, заз ихътин шад декьикъаяр, мумкинвилер багъишайбур!... Эхъ, гуьзгъу чилер я чибур! Бажарагълу, гьунарлу, чилел ашукъ къагьриманар я чи халкъар!... Хайи Ватан, хайи чил гьа ихътин легъзейра рикIел хквезвайди я:

АцIудай хьиз жеда заз дагъ сесерив,
Суьруьйринни, рамагринни нехирив.
Сувун маргъвар гекъиг жеда месерив,
ЯгъайтIани гьатта гатун эхирриз.
Дагъ акуна, дагъдикай тух хьайи кас,
Бажагъат жеда. Зун садрани тух хьанач...

Чи хайи ерияр

Цуругърин чарчарар

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

ДУЪНЬЯДА тебиатдин лап гуъзел ва сирлу яратмишунрикой сад чарчарар я, иллаки - дагъдин чарчарар. Зурба рагарикай хкатзавай миъи цин хвалар - лепеяр ван алаз къакъандай аватзава. Рахъинин нурарал, стIал-стIал жез, къугъваз, бугъадиз, хважамжамдиз элкъеззва. Гъакъикъатдани, тебиатдин къетIен шартIара цин гурлу къуълунин ва авазрин гъейранардай хътин гъайбатлу шикил! Тебиатдин махарик жедай хътин и шикилдиз сятаралди килигуналди тух жедач. Ихътин надир, халисан чарчарар тебиатда пара авач. Абурукай сад Ахцегъ райондин Цуругърин хуьруьн сергъятра гьалтзава.

И мукъвара чун (зун, эколог **Юсиф САРКАРОВ** ва Дагъустанда виридалайни машгъур фотожурналист **Камил ЧУТУЕВ**) анал фена. Къуьнерихъ чантаяр галаз, гилера фотоаппаратар ва дагълара къекъезвез регъят хъун патал лашар аваз, Самур вацIун чехи муькъвелей эрчи патаз элячIна, Чехи къантар кIамай винелди хкаж жезва. Гатун йикъан зегъемвал ина са акъван гъиссзавач: кIама миъи гъамга хътин, вич хъуналди тух тежедай яд ава. КIам гуьтIуь ва тик жердавай чун къакъан рагаринни тарарин серинрик акатзава. Дагъдин тамун кIама кве патан тик чайрик (склон) верхи, мегъуьн, шамагъаждин тарарни мертерин ва маса кул-кусар къалин жезва.

"Иниз килиг, идаз къарачип лугъуда, и набатат халкъдин медицинада ишлемишзавай чиладагъар я. Тебиатда лап тIимил гьалтзавай, чеб Яру ктабда гъатнавай надир набататарни ина хейлин ава", - лугъуз, рехъди Юсиф Саркарова (ам дагъдин дармандин веькер-къалар кIватIунал, ахтармишунал машгъул я) абурун ва итижлу цуькверинни бязибурал алай надир чепелукърин шикилар язава. Гъар са къекъуьндивай дагълух тебиатдин тикрариз тежер хътин гуьзел шикилар ачух жезва. Абуру чун акI чепел желбзава хъи, гъатта галатунни рикIелей алатзава. Анжах са хаталувал ава: дагъда гъава гъасятда дегиш хъун ва вини къилихъай, марф-чIух яна, хабарсуздаказ сел атун мумкин я. Алагъди яргъазрай, эгер акI хъайитIа, ихътин гуьтIуь ва тик кIама къутармиш хъун четин я. Иллаки чIимел гъавадикди лап хаталу я. Гъавилияй иниз гъавадикхъ инанмиш яз атана кIанда ва гъа-

шикил жуваз бегенмиш тирвал яна ашара авун ва гъадакди Дагъустан виридуьньядиз хъсан патахъай машгъуриз алакьун заз лезет я. Месела, кве акур хътин чарчардин са шикил патал зун яргъи югъди дагълара къекъезвез газур я. Кве, 80 йисан яшдилай алатнавайла, Ахцегъ районда дагъдин тамун кIама чуьнуьх хъанвай гъайбатлу чарчардин патав къезвез ва адан гуьзелвал, такабурувал, миъивал инсанриз къалуриз хъунал (инанмиш я, Ахцегъ районгъилиризни парабуроз адакай хабар туш) за рикIивай шадвалзава. Са патахъай, хъсан я, ам хуьруьккай хейлин хкатнава ва машиндин рехъ авач. Гъавилияй а чка гъа бинедлай авайвал миъидаказ амуькнава.

- Камил халу, чаз жувакай, пешекарвилини рекъикай куьрелди суьгъбет ая ман, - райондиз мугъман хъанвай зурба пешекардин, камаллу агъсакъалдин насигъатлу суьгъбетдикхъ чун цигел я.

- Зун 1937-йисан 26-августдиз Кумуха (Лак район) интеллигент хизанда дидедиз хъана. Буба Амин Дагъустанда ТАСС-дин сифте фотограф - корреспондент тир. Гъеле аялзамаз шикилчивилиз итиж ийиз акурла, рикIел алама, ада заз "Любитель" фотоаппарат къачунай. Зи шадвилихъ тум-къил

миша мукъаят хъун, игътият хуьн рикIелей алудна виже къведач.

Ихтилатрик, хиялрик кваз нубатдин къекъуьндивай къакъатна. Вилик садлагъана 5-6 метрдин къакъан гуьзел чарчар акъатна. "Ваъ, им туш, къилинди винидихъ гала", - лугъузва и уьруьшар чидай Юсифа. Ахпа вилик экIя хъайи гъайбатлу шикилдикди чун серсер хъана. "Ва-а-гъ-гъ! Им чарчар я!", - гъейранвилини агъ акъатна гъеле пара чкаяр, крар акунвай шикилчи агъсакъалдай. Дугъриданни, махарик жедай хътин зурба шикил я. Гъавилияй лугъуда хъи, тебиатдилаи зурба художник, архитектор авач...

Дагълух гуьзел тебиатдин и хеллет пипIе чна хъсандиз ял яна. 35-40 метрдин къакъандай авахъзавай гуьзгъ хътин миъи ва къайи кIал хътин цин чарчардик экечIна. А патал (чарчардикай 15-20 метрдин хкатна, гуя куьлуь марф къваззава) фу тIуьна, шикилар яна. И сиягъатди рикIиз, руьгъдиз на лугъуди мелгъем гъисс-эсер авунвай. Хкведай рекъе гъевескар эколог Юсиф Саркарован теклифдалди чна чайдин дарман веькер-къаларни кIватIна.

- Дуьз лугъуда, дагъларилай хъсанбур дагълар я. Анжах абурун къадир чир хъана кIанда. Гъиле фотоаппарат аваз, Дагъустанда зи кIвач хIкун тавунвай хуьр авач, - суьгъбетзава фотокорреспондентвилини 60 йисан тежриба авай пешекар, цIудралди художественный яратмишунрин шикилрин хсуси выставкайрин сагъиб, РД-дин культурадин лайихлу работник Камил Чутуева. - Хъсан инсандин ва тебиатдин

авачир: жуван дустарин, тебиатдин шикилар ядай. Хъсандиз акъатай садкъе шикил бубади, зак руьгъ кутун патал тир жеди, райондин ва республикадин газетризни акъуднай. Гуьгуьнлай шикилар ягун зи уьмуьрдин метлеб хъана. Армиядай хтай 1960-йисуз сифте Махачкъалада тарихдинни архитектурадин музейда шикилчивиле кIвалахал акъвазна. Ахпа, 1961-йисалай, "Ленинское слово", "Дагестанская правда", "Комсомолец Дагестана" газетрин, республикадин милли газетрин редакцияра, гъакI "Дагъустандин дешегъли", "Советская женщина", "Советское фото", "Возрождение", "Народы Дагестана" журналра кIвалахна. Заз виридалайни гъаф дагъдин пейзажринни зегъметкеш дагъви инсанрин шикилар ягъиз хуш я. Гъар са хуьре заз стхаяр хътин хванахварни ава. Месела, Ахцегъа Юсиф хъиз. И касдин патав зун йиса къвед-пудра къеззва (и сеферда уьмуьрдин юлдашни галаз атанва) ва дагълух хуьрерани чIурара санал къевекъезва. Тебиатдин имаратрин, памятникрин шикилар жагъурзава ва абурун надир шикилралди Дагъустанни дагъустанвияр дуьньяда хъсан патахъай машгъурзава. Мадни важиблу я: жегъилриз багъри ерияр, ватан кIанарзава...

Хкведайла, Цуругъа рекъин къерехдив вичел инсанрин шикилар ва са гъихътин ятIани маса лишанар атIанвай къадим къван гъаз акуна, ам Ахцегърин тарихдин музейдиз хъана. Эхъ, къекъедай кIваче цаз акъада лугъур буьбайрин мисал гъахълуди я...

Чил багъа девлет я

Нариман КЪАРИБОВ

Чилихъ галаз алакьалу месэляяр гъамиша важиблур тир ва гилани гъакI яз ама. ГъикI хъи, чил къвердавай гъаф гегенш жедай затI туш. Цери басмишуниқди, тебиатдин бедбахтвилерикди чилин майданар, иллаки хийирлудаказ ишлемишдай чкаяр йисалай-суз тIимил жезва. И карди чакай гъар садак - чилин къадир авайбурук къалабулук кутазва, авай чилер жезмай къван менфятлувилелди ишлемишунин рекъер жагъуруниз мажбурзава.

Инал зи ихтилат хуьрерин чкайра авай ва бегъерар битмишарзавай чилерикай ваъ, шегъеррин мулкарик акатзавай майданрикай, абуру гъикI ишлемишзаватIа, гъадакай я.

Месэла ачухарун патал чаз куьмек гузвайди, чи суьгъбетчи чилер ва эменнияр ишлемишунин рекъай Дербент шегъердин администрациядин управленидин начальник Заур Эминов я.

- Къадим Дербент шегъердин ихтиярда авай чилер иесивилелди, къанурал кIевелей амал авуналди, ишлемишун чи управленидин коллективдин гъар йикъан гуьзчивилек ква. И барадайни чна федеральный налогрин, Дагъустан Республикада реестрдин къуллугърихъ ва шегъердин архитектурадинни эцигунрин отделдикхъ галаз сих тир алакьаяр хуьзва, санал кIвалахзава.

Шегъердин мулкара авай чилер ишлемишунал гуьзчивалдай кIвалах хъсанарунин жигъетдай чи идаграда пешекарриз лазим тир вири мумкинвилер яратмишзава - махсус реестр кардик ква, герек программайрин комплекс къачуна, тадаракламишнава. И цIийивили чилер ва эменни ишлемишунал электронный къайдада гуьзчивалдай мумкинвал ганва.

Талукъ тир маса идарайрин векилрихъ галаз санал чна вахт-вахтунда шегъерда чилер гъикI ишлемишзаватIа чирун патал ахтармишунар киле тухузва. Нетижаярни писбур жезвач. ИкI, тек са алатай йисуз чна шегъердин мулкунал иесивал тийизвай электросетдин 99 майишат, объектар дуьздак акъудна ва абуру учетдиз къачуна. Гъа ихътин серенжем шегъердин цIийи районара 24 куьчедиз талукъ язни киле тухвана ва гъабурни кадастрдин гъисабдиз къачуна. Вири чилерин инвентаризация авуна куьтыгънава.

- Анжах са йисан вахтунда, - давамарзава вичин суьгъбет З.Эминова, - чи кIвалахдин нетижа яз, шегъерда чилин налог гунир рекъай 1011 кас, эменнийрин налог гунир барадайни алава яз, яни и кардикай квил къакъудзавайбур, налогрин гъахъ-гъисабдал эцигнава. И важиблу кIвалах алай йисузни давамарзава.

Виринра хъиз, Дербент шегъердани чилерин ва эменнийрин арендадин (ишлемишунин) гъакIи тагузвайбур кими туш. И рекъай законрал амал тийизвай 400-далайни гъаф ксар хабардарнава. Тахсиркари са шумуд йисан вахтунда шегъердин бюджетдиз таганвай арендадин гъакIиди саки 32 миллион манат тешкилзава. Са гъихътин ятIани делилар аваз, виликдай реестрдай акъуднавай, акъвазарнавай 68 икърар цIийи килелай гъисабда эцигнава.

Управленидин коллективдин алахъунар себеб яз, са йисан вахтунда шегъердин бюджетдиз налогринбур тушир 34 миллион манат пул атанва. И барадай алай вахтундани кIвалах акъвазарнавач. Муниципальный бюджетдиз алава къазанжияр жедайвал я.

Чна винидихъ къейднавайвал, виринра хъиз Дербетдани, игътияж авай ксариз (иллаки гъаф аялар авай хизанриз) гун ва шегъер гегеншарун патал чил бес жезвач.

РикIел хкин, ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1964-йисан 29-августдин къарардал асаслу яз, Дербент шегъердин чилери санлай 7098 гектар тешкилзавай. Амма, "Дагъустан Республикадин муниципальный образованийрин статусдин гъакIиндай РД-дин 2005-йисан 13-январдин закондалди" Дербент шегъердинни Дербент райондин сергъятар дегишарна. Нетижанда шегъердин ихтиярда авай чилерин къадар саки кве сеферда тIимиларна, гила абуру 3480 гектар тешкилзава.

Гъелбетда, и карди шегъердиз гегенш жедай мумкинвал гузвач ва и барадай махсус программани тамамариз жезвач.

Гъа са вахтунда муниципалитетдин сергъятра "Дагъустандин уьзуьмчивилинни набататчилинин селекционный тежрибадин станция" ФГНУ-дин ихтиярда авай азад, ишлемиш тийизвай 130 гектар чил ава.

И барадай винидихъ къалурнавай майданар шегъердив вахкун патал шегъердин администрацияди республикадин Гъукуматдивай са шумудра тIалабна. Атай комиссийрини тежрибадин станцияди чил тайин маъсадалди ишлемиш тийизвайди субутна. Амма месэла гилани шегъердин хийирдиз гъял тавуна ама.

Екатерина Толстикова - Сулейман-Стальский района

сэлар веревирдна ва гуьгьунлай ам Эмин-хурун мулкунал алаз хъайи, гила кардик кумачир "Аламинский" ГУП-дин чилер авай гьалдихъ галаз, чкадал фена, таши хъана, "Дагтехдастр" ГБУ-дин инженерри космосдай чилерин шиклар яна.

Гуьрушдин негъар кьадай чъавуз Е. Толстиковади республикадин хусият-

иштра ва СПОКри республикадин хусиятда авай чилер ишлемишунин кваллах кьайдадик кутун, хурун майишатдин метягьар гьасилзавайбуруз кумек гунин серенжемар кьабулун, гьакни чил ишлемишзавайбурухъ галаз икьарар дуьздаказ кутунунин ва чилерин участокрин атунар тайинарунин кваллах кьиле тухун лажим я, - кьейдна ада.

Ахпа Екатерина Толстикова Вни Сталрин хуьре алай аямдин лап цийи жуьрейрин технологияр ишлемишуналди кутавай интенсивный жуьредин промышленный багъ ("Паласа" ООО) патал чара авунвай мулкунал фена ва кьилиз акьудзавай проектдиз хъсан кьимет гана.

Сулейман-Стальский района Дагустандин Гуькуматдин Председателдин заместитель - РД-дин чилиз ва эменнидиз талукь алакьайрин министр Екатерина Толстиковадин регьбервиллик кваз совещание хъана. Анал республикадин балансдал алай куьнери малдарвиллин, хурун майишатдин чилериз талукь яз арадал атанвай гьалар веревирдна. Идан гьакьиндай "Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-кьуллугьдай хабар гана.

Совещанидин кваллахда Сулейман-Стальский районадин кьил Нариман Абдулмуталибова, районадин депутатрин собранидин председатель Штибег Мегьамедханова, муниципалитетдин кьилин заместителри ва райадминистрациядин талукь тир кьурулушрин пешекарри, хуьредин поселенийрин администрациядин кьилери ва жавабдар кьуллугьрал алай маса ксари иштиракна. Совещанидиз чилиз ва эменнидиз талукь алакьайрин министрдин советник Хабиб Жанаев, РД-дин "Дагтехдастр" ГБУ-дин директордин сад лагьай заместитель Айдемир Исмаилов, РД-дин Минсельхоздин отделдин начальник тир Наби Абдулгамидов ва Мегьамед Мегьамедов, Кьурагь, Мегьарамдуьруьн, Хив ва Сулейман-Стальский районадин векиларни атанвай.

Екатерина Толстиковади совещанидин иштиракчийрихъ галаз санал арендаторрин вилки акьвазнавай тлал алай ме-

да авай чилер хуьнин кваллах гужлу авунин месэлайриз кьетлен фикир гана. "Чил чахъ авай кьилин девлет я, чна ам менфятлудаказ ишлемишун ва чун адаз кьадирлудаказ эгечлун герек я. РД-дин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильеван тапшургуьдалди чна республикадин хусиятда авай чилерин инвентаризация кьиле тухунин кваллах гьиле кьунва. Сулейман-Стальский районадин пилотный майдан яз тайинарнава. И кваллах кьилиз акьудун патал махсус комиссия тешкилнава, "Рекверин карта" туюкьурнава. Идалай гуьгьуниз чун республикадин балансдал алай чилерин участокрин сергьятар тайинарунин мумкинвилериз чкадал фена килигда. Аренда-торри, лежбервиллинни фермервиллин май-

Проектдин сергьятра аваз инвестордихъ адетдин жуьредин, гьакни Европада алай аямдин стандартрал бинелу интенсивный жуьредин емишрин багьлар кутадай фикир ава. Ик, 500, 200 ва 300 гектардин майданра, талукь тирвал, ичин, пинийрин ва шумьгьарин интенсивный багьлар кутада. И мураддалди саки са агьзур гектардин инвестиционный майдан туюкьурнава. Багьлар ичин "Голден", "Делишес", "Грени Смит", "Гала", "Ред Чиф", "Фуджи" сортарин кьелемар цада. Инвестордихъ 10 агьзур тонн емишар хуьз жердай чкани галай логистикадин центр арадал гьунин ва пластикдин тара гьазурдай цех ачухунин планарни ава. Инвестициярин "Сталрин багьлар" проект тамамвилелди 2022-йисуз кьилиз акьуддайвал я.

Цийи карханадиз фена

Дербент шегьердин кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Энрик Муслимов газ квай чехирар гьазурдай цийи карханадиз "Дербентдин чехиринни коньякрин завод" ООО-диз фена. Идан гьакьиндай "Лезги газетдиз" шегьердин администрациядин пресс-кьуллугьдай хабар гана.

Энрик Муслимоваз карханада производствонин кваллах тешкилнавай гьалдикай суьгьбетна, ахпа ам цехра кьекьвена.

Энрик Муслимова кьейд авурвал, завод ачухунин кваллахдин алава чкаяр тешкилдай, шегьердин, региондин ва феде-

ральный бюджетриз налогрин ва маса пулар чара ийидай мумкинвал гуьза. Идалай гьейри, Дербентдин ва патарив гвай районрин майишатрин иесийрал битмишарнавай ципицрин бегьер маса гунихъ галаз алакьалу яз четинвилер ацалт хьийидач. Гьик лагьайтла, завод патал са пай хаммал кьилдин ксарин майишатривай маса кьачуда. Шегьердин администрацияди Дербентдин мулкунал кардик квай ихтин производствойрин тереф, са шакни алачиз, хуьда.

"Дербентдин чехирар гьазурдай компания" ООО-дин генеральный директор Эмил Омарован гафаралди, эвел кьилера ина йиса 5 миллион бутылка шампанский чехирар акьудда. И кьадар продукция гьа-

силун патал 5 агьзур тонн хаммал герек я. Заводдихъ са агьзур гектардин уьзюмлухар ава, абурукай 300 гектар бегьердал атанвайбуру я. Гележегда ципицар битмишарун патал 2 агьзур гектардизлай виниз майданар чара ийидайвал я. Ида кархана

тамамвилелди хуси хаммалдалди таьминардай мумкинвал гуда. Йисан кьене гьасилдай чехирдин кьадар 20 миллион бутылкадиз агакьардай фикир ава.

"Дербент - Агро" ООО-дин генеральный директор Рамиз Кьагьриманова кьейд авурвал, кархана алай аямдин технологиярин бинедаллаз эцигнава. Ам лап цийи жуьрейрин, асул-гьисабдай Италияда акьуднавай тадаракралди таьминарнава. Ципицар гьялуниин ва хуьнин цийи кьайдаяр ишлемишунин виниз тир еридин чехирар гьазурдай мумкинвал гуда.

Заводда кваллахдин саки 70 чка тешкилнава. Уьзюмлухура зегьмет чуьгдайбуруни кваз саки 2 агьзур касдиз кваллахдин чкаяр тешкилда. Дербентдиз желбнавай инвестициярин кьадар, санлай кьачурла, саки 2 миллиард манатдив агакьнава.

Гележегда - 2020-йисалди чехирар гьасилдай кластер арадал гьун ва 2 агьзур гектарда уьзюмлухар кутун фикирдиз кьачунва. 2017-йисуз налогрин пулар яз - 2019 агьзур манат, гьа гьисабдай НДС-274 агьзур манат, НДС-100 агьзур манат, страховой взносар - 314 агьзур манат, чилин налог 1331 агьзур манат чара авуна.

Гуьрушдин эхирдай Энрик Муслимова "Дербентдин чехиринни коньякрин завод" ООО-дин генеральный директор Рамиз Кьагьриманова карчивилин кваллах вилки тухунин пай кутунай РД-дин карчивилин ва инвестициядин рекьяй Агентствонин патай Гуььрметдин грамота вахкана.

Гьарайдиз гьай...

Ийкьара Сулейман-Стальский районадин кьил Нариман Абдулмуталибов Кьасумхуьрел III Интернационалдин куьчеда квал кайи чкадал фена. Идакай "Лезги газетдиз" районадин муниципалитетдин пресс-кьуллугьдай хабар гана.

Малум тирвал, Эльмира Мегьамедовадин квал алай йисан 11-августдиз, виликамаз авай малу-матралди, газдин пичинал гьазурзавай хуьрек кун себеб яз цай кьуна. Цу вири эменни тахьай мисална. Гьайиф хьи, квал кьайдадиз хкиз хъжедай гьалда авач. Гена инсанриз хасаратвилер хъанач.

Районадин кьили хуьрунвийриз кьве йикьан вахтунда 300 агьзур манат кватлунай, идалди мергьяматлувал кьалурунай ва гьарайдиз гьай лугьунай чухсагьул малумарна. Нариман Абдулмуталибова Эльмира Мегьамедовадиз жердай кумекар гун районгьилиривайни тлалабна, вичини кумекдайдахъ инанмишарна. Ада кьейд авурвал, кьилинди гена инсанриз зарар хъанач. "Ихтин дуьшуьш гьар садан кьилел атун мумкин я. За агьалийриз мергьяматлувал кьалуруниз, дарда, клева гьатнавайдаз кумекдин гьил ярги авуниз эвер гуьза. Чарадан тлалдикай хабар кьун-им руьгьдин виниз тир ерийрин лешан я", - алава хъуьна районадин кьили.

РИКЕЛ ХКИН: алай йисан 18-январдиз Кьварчагьа яшамиш жезвай Тават Бабаевадин квал ми-хьиз канай. Гуьгьунин юкьуз Нариман Абдулмуталибов чкадал феней ва Тават Бабаевадиз кумекдин гьил ярги авунай. Бабаеврин хизандиз "Корчагский сельсовет" поселенидин администрацияди, хуьрунвийри ва мергьяматлувили "Инсан" фондунини кумекна. Нетижда 4 вацралай тимили вахтунда Бабаеврин хизандиз гьа виликдай хьтин 56 квадратный метрдикай ибарат квал эхцигнай.

Зарар хъанвай ксарихъ ва абурун кьунширихъ галаз рахаддай вахтунда Н.Абдулмуталибова цаяр-кай хуьниз талукь кьайдайрал амал авуниз, мукьаятвал артухаруни, эменни страховатуни эвер гана.

Мергьяматлувили "Инсан Касумкент" фондунини Мегьамедоврин хизандиз 400 агьзур манатдин кьадарда аваз пул кватлзава ва чарадан тлалдикай хабар кьадай гьар са касдивай и ксариз кумек гун тлалабзава.

Реквизитар: 4276 8600 3143 2475
Тел: 8-960-411-46-11

Рикелай алатдач

Агьмед МАГЬМУДОВ

"Дагьустан" ГТРК-дин журналистри Россиядин Игит Зейнуудин БАТМАНОВАН уьмуьрдин рекьиз, кьегьалвиллиз талукьарнавай "Своих не сдаем. История лесника" ("Жуванбуру маса гудач. Тамухьандин тарих") тьвар алай фильм арадал гьанва. 22 декабрьда давам жезвай фильмда Кьурагь районадин Клирийрин хуьрдай тир мешебегидин хизандикай, кваллахдикай, алакьунрикая ихтипатзава, адан игитвил-кай жуьреба-жуьре инсанри чпин фикирар лугьзува. Абурун арада РД-дин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильев, Росгвардиядин РД-да авай Управленидин начальник Мегьамед Баачилов, РД-дин МВД-дин министр Абдурашид Мегьамедов ва масабур ава. Фильмдиз Интернетда видеойрин "YouTube" хостингда килигиз жедя.

Рикел хкин, гражданилин буржи тамамардайла, кьалурунавай жуьрэтлувилайни кьегьалвилляй, РФ-дин Президентди 2018-йисан 8-майдиз акьуднавай Указдал асаслу яз, Батманов Зейнуудин Лукьмановичаз, кьейдалай кьулухъ пуд йис алатайла, Россиядин Федерациядин Игитвиллин тьвар гана.

“Заз уьмуьр багъиша”

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Ихътин лишандик кваз 6-августдила 11-августдалди республикада аялар члурунин месэладал фикир желб авуниз, гъакни и кардин вилик пад къуниз талукъарнавай малуматдин ва гъавурдик кутунин серенжем кыле тухвана. Адан тешкилатчыяр Дагъустандин Къилин патав гвай хизан, дидедал ва аялрин ихтиярар хуьдай Уполномоченныйдин Аппаратдин куьмек галаз Дагъустандин здравоохраненидин министерство, “Россиядин дидеяр” общественный гьерекатдин ДРО, Дагъустандин муфтият тир.

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводай хабар гайивал, серенжемдин сергъятра аваз тамам са гъафтедин вахтунда республикадин дишегълийрин консультацияра ачух ракаррин йикъар кыле тухвана. Анра гележегдин дидеяр акушер-гинекологрин ва маса пешекаррин меслятар, гъакни психологрин ва юристрин куьмекар

къачудай мумкинвал хъана. Идалайни гъейри, гележегдин дидеяр патал школайра лекцияра ва суьгъбетар кыле тухвана. Анрал хурун некледихъ авай важиблувилелни гележегдин дидеярин фикир желбна, абуруз таза аялрихъ дуьздаказ гелкъевез чирдай тарсар гана.

Месэладал фикир желб авуниз макъсаддалди Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин къуллугъчийри “Заз уьмуьр багъиша” ва “Чун аялар члуруниз аксия” гафар кхъенвай плакатар гваз чпин шикилар яна, социальный сетра эцигна.

Къейд авун лазим я хьи, серенжемдик сагъламвал, хизан ва репродукция хуьдай центрадин, гъакл Махачкъаладин 1-нумрадин больницадин къуллугъчийрини еке пай кутуна. ИкI, медицинадин идарайрин фойеяр, аяларни уьмуьрдин цуьквер тирдал фикир желб авун яз, цуьквералди, куьрпейрин пек-парталралди безетмишна. Дегълизрин цларикай дидеярин руфуна амаз къейи аялрин шикилар куьрсарна. Иниз къевезвай дишегълийриз аялар члуруни гележегда абу-

рун сагъламвилеиз гузвай зарардикайни гегеншдаказ суьгъбетна, хци месэладал талукъарна, виликамаз гъазурнавай буклетар ва чарар пайна. Идалайни гъейри, аялар тежезвай дишегълийриз ва итимриз акушер-гинекологрин ва андрологрин меслятар къачудай, бактерийриз ва онкологиядиз талукъ яз анализар вахкудай мумкинвални хъана.

11-августдиз, серенжем акъалтаруниз талукъарна, СтIал Сулейманан тIварунихъ галай багъда, Аваррин театрдин вилик кыле тухвай мярекатдин сергъятра аваз, агъалийриз медицинадин санай-масаниз тухудай комплексдин куьмекдалди шекардин ва холестериндин къадар чирдай, аялризни жуьреба-жуьре пешекаррин патай меслятар къачудай мумкинвал авай.

Мярекат ачухай республикадин сагъламвал, хизан ва репродукция хуьдай центрадин къилин духтур Арсен Хархарова къейд авурвал, Дагъустанда “аялар жезвач” лагъай диагноз эцигнавай 21 агъзур хизан ава. Ахътинбурун къадар къвердавай артух, хазвай аялрин къадар лагъайтIа, гъар йисуз 2 агъзурдан тIимил жезва.

- Ихътин рекъемри чак екез къалабулух кутаза. Гъавилей къенин серенжемдин къилин макъсад дишегълийри аялар члурунин вилик пад къуникай, и члуру кардиз жезмай къван рехъ тагуникай ибарат я. Гъар са хизанда аялдин хъвердин ван гъатун чи мурад я. Чи центрадини и мурад къилиз акъудун патал алакьдай вири жуьредин куьмекар гузва, - алава хъуьуна ада.

- “Заз уьмуьр багъиша” серенжемди сагъламвал хуьн патал дишегълийриз сифте кам къачудай, духтуррихъ галаз таниш жедай, гуьгуьнлайни медицинадин идарада сагъламвал мягъкемардай мумкинвал гузва, - къейдIа РД-дин здравоохраненидин министерстводин къуллугъчи Раиса Шагъсиновади.

Мярекатдал гуьгуьнлай рахай ксарини, гъа жергедай яз Дагъустандин аялрин омбудсмен Марина Ежовадини, дишегълийрин сагъламвилеиз аял члуруникай авай зарардикай, аялар тахъунин себебрикай суьгъбетарна.

Мярекат концерт, аялар патал жуьреба-жуьре конкурсар, флэшмоб кыле тухуналди акъалтIа. Адан иштиракчийри цавуз вили ва жегъре рангарин шарар ахъайна.

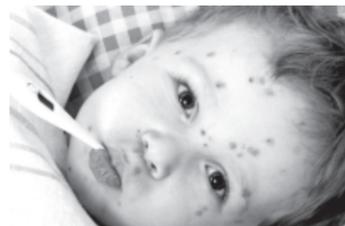
Мукъаят хуьхь!

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, алай вахтунда Махачкъалада медицинадин къве идарада ярар ва паротит (свинка) азарар пайда хъунихъ галаз алакьалу яз карантин малумарнава.

Республикадин аялринни жаванрин нервийринни психикадин сагъламвал хуьдай центрада 4 аял-диз ярар атанвайди, гъакни Республикадин клинический (центральный) больницадин аялар хадай къвалин са отделенида къвачел залан дишегълийдик паротит акатнавайди малум хъанва. Абурукай садзани прививкаяр авунвачир.

Чна виликдайни хабар гайивал, Дагъустанда ярар ва паротит азарар акатунин дуьшуьшар артух жезва. ИкI, алай йисан алатнавай варцара Дагъустанда 172 касдиз ярар атана, 1000-далайни гъафбур паротитдикди начагъ хъанва. Медицинадин къуллугъчийри ихътин дуь-

шуьшар артух хъун агъалийри азарриз акси рапар ягъуникай къил къакъудунилай аслу яз гъисабзава. Идахъ галаз алакьалу яз алай вахтунда республикада и азаррин вилик пад къуниз талукъ серенжемар артухарнава. Тамамдаказ ва лазим вири рапар ягъ тавунвай аялар бахчайриз, секцийриз ва кружокириз къабулзавач, школайризни ахъайдач. Пландин бинедаллаз чпин сагъламвал мягъкемарун лазим тир азарлуярни, эгер лазим рапар янавачтIа, больницайра къаткурзавач.

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводи ярар аялар къиникъал гъизвай къилин себеб тирдал мад сеферда фикир желбзава. И азардикай хуьдай дарман авач. Паротит азарни гъаф хаталуди я. Ада члуру нетижайрал гъун, гъатта азарлу хъый гадайриз гележегда аялар тахъунни мумкин я.

* * *

Азардин вилик пад къадай рапар ягъуникай къил къакъудун себеб яз республикада коклюшдик азарлу хъыйбурун къадар 161-дав агакънава. Пешекарри къейдзавайвал, абурун чIехи пай аялар я. РикIел хкин: коклюшдик, дифтериядиз, столбнякдиз акси рапар (АКДС) аял-диз, 3 вацралай башламишна, 3 йис тамам жедалди 3 сеферда язава.

Коклюшдик начагъ хъыйбуруз и азардикай уьмуьрлух иммунитет жезвайди туш, адакди уьмуьрда 2-3 сеферда начагъ хъун мумкин я. Гъавилей ВОЗ-ди яшариз талукъ яз адакай хуьдай рапар ягъун меслят къалурзава.

Разивал ийизва

Райсудин НАБИЕВ, зегъметдин ветеран

Зи кефсузвиликай хабар хъайи са касди заз и карда куьмек гун яз, невропатолог Рамис Таибович МАМЕДОВАН патав фин меслят къалурна. За хийир къанзавайда лагъайвал авуна. Гъатна зун Дербентдиз рекъе, а духтур гъана яшамиз жезва. Къекъвена, жагъурна духтурдин къвал, залай вилик пуд кас мад къвай. Жувал нубат атайла, кабинетда ацукъна, кар-кеспидикай ихтилатар башламишна чна.

“Сифте дерди, ахпа ихтилатар”, - куьрелди лагъана ада. И къуд гафунай заз ам инсандин дидарда авай халис пешекар тирди чир хъана. Ахтармишна ада хъсандиз зи сагъламвилеиз гъал. Хейлин суаларни гана. Зи жавабрихъни ада дикъетдивди яб акална. Гъа са вахтунда ада тайин меслятарни кхъена, анжах-къве дарманни.

Ахпа чна вичин тIвар Дербентдила анихъни фадлай машгур хъанвай тежрибалу невропатолог Рамис Таибовичахъ галаз рахунар давамарна.

Зи фикирдин гъавурда гъатай ада суьгъбетиз башламишна. Малум хъайивал, Рамис 1940-йисуз Дербентда муаллимдин хизанда дидедиз хъана. Патав гвай Сабнавада аял вахтар акъатна. Ада сифте 5, ахпа 1-нумрайрин мектебра къелна. Адан ими Бедал Ма-

медов РД-дин лайихлу духтур тир. 7-класс куьтыгъай Рамисни медучилищедик экечIна. Хъсан чирвилер къачур ада ракъун рекъерин больницада зегъметдин рехъ башламишна. 1959-1963-йисара ада Севастополда армиядин жергеяра къуллугъна, частуна ва ученийриз фейи вахтарани аскерриз медицинадин рекъай куьмекар ийиз хъана. ВичирикIел хкайвал, частунин командир, 1-рангдин капитан, рикIин приступ хъайила, дуьз диагноз эцигна, серенжемар къабулна, ада къиникъикай къутармишна. И кардай матрос, медбрат яз хъайи Рамис Мамедоваз чIехи командирри чухсагъулар малумарнай, къиметлу пишкешни ганай.

Армиядила къуллугъ, 1964-1970-йисара, Рамис Таибовича Дагъустандин мединститут акъалтIарна, ахпа (1972-1974-йисар) ординатурада къелна, вичин чирвилер мадни артухарна, гъа са вахтунда тежрибани къватIна. Ада и вахтунда шегъердин 1-нумрадин поликлиникадан къвалахиз хъана. 1974-йисуз Рамис Мамедов Дербентдиз хтана, ам шегъердин центральный больницадин къилин духтурдин, сагъарунин рекъай заместителвиле къвалахал эцигна. Начагъбуруз адан меслятрикай, дуьз диагноз эцигуникай давадарман жезвай. Духтурдила разивал къалуриз, абуру адаз чухсагъул лугъуз хъана. Р. Мамедова эцигай диагноз гъамиша дуьз акъатунин нетижада ада профессоррихъ галаз консилиумрани гъаф сеферра иштирак-

най. Тежрибалу невропатологдин гуьзчивилик Огнидин участковый больница ва Берикейдин больницани кутунвай. Виринрихъ Рамис Таибович агакъзавай. Адан серенжерикай себеб хъуникди холера, тиф, сибирдин язва азаррин вилик пад вахтунда къаз алакьнай. ИкI, ада вичин хиве авай жавабар къвалах кыле тухуз хъана. 1979-йисуз Дербентда цийи больница кардик кутурла, Рамис Таибович анин неврологиядин отделенидин заведующийвиле тайинарнай. Ада ина са фикирдаллай духтуррин хъсан коллектив тешкилна. Къилин духтурар хъайи Ян Сауридихъ, Къурбан Сулеймановахъ, Фарман Абумуслимовахъ, Дашдемир Къарахановахъ галаз дуствилин рафтарвал хуьналди, бегъерлудаказ зегъмет члуьгуна. Рамис Мамедован тIвар, виликрай хъиз, исятдани шегъерда кар чидай, гъавурда аваз къвалахзавай духтур-невролог яз къазва. Адаз еке гъуьрмет, авторитет ава.

Алай вахтунда тежрибалу духтур Рамис Мамедов пенсияда аватIани, азарлуяр къабулзава, вичин патав атайбуруз куьмеказава.

Гаф кватай чкадал лугъун кутугнава, Дербентдин центральный больницада Рамис Мамедован пеше адан хва, медицинадин илимрин кандидат Таиб Рамисович Мамедова давамарзава. Бубадила чешне къачуналди, адани хъсандиз зегъмет члуьгуна.

Р. Мамедов гъаф наградайрин сагъиб я. Мукъвара адан зегъметдин рекъин 60 йис тамам хъун къейдIа. Чи мурад Рамис Таибовичахъ мадни яргъал йисара чандин сагъвал хъун я.

Исламудин ГЪУБЕЙСИНОВ

Кьериз-царуз газетриз, журналриз кхъизвай кас яз, зак ихьтин са хесет ква: жуваз пара бегенмиш хъайи макъалаяр, шиирар, камаллу меслятар дафтарда кхъена хуьда. И кваллах за алаатай асирдин 50-йисарилай кьулухъ ийизва, гагъ-гагъ за абурукай жуван кхъинра менфятни къачузва.

Хуси ихьтин архивда гегъенш чка кунвай авторрикай сад зи куьгъне дуст **КАЗИМОВ Казим** я. Адаз за намусдин есирда авайди лугъузва. Пагъ, гьикъван дуьшуьшар атана и еке бажарагъ авай журналистдал ва писателдал! Анжах ада вичин намус квадарнач. Абура ада вичин яратмишунра даимарнава. Икьван члехи намус-ягъ авай, гъам жуван хуси уьмуьрдалди ва гъам яратмишунралди инсандин ихьтин къилихдиз къуллугъ авун анжах къеттенбурулай алакьда. Ингъе са бя-

Даим намусдин есирвиле...

зибур, гъар жуьре девирра чи багъри газетдин чинра чапнавайбур: "Бубани хва" (10.10.1992), "Дишегълидин къаматда нур" (6.3.1993), "Лезги намусдикайни "Лезги газетдикай", (25.05.1993), "Дуьнья гъейранарай дишегъли" (7.7.1996), "Дишегълидин нур" (17.10.97), "Устаддин риклин аваз" (5.2.2004), "Рекъера тежедай дуьшуьш авач. Яраб къегъал руш вуж тиртла" (3.3.2011), "Бубадин сурал" (9.5.2013), "Дидедин аманат" (11.7.2013), "Халкъдин камаллу мез" 19.9.2013), "Бубадин халат" (19.12.2013) "Чи риклера ама..." (27.2.2014), "Ругъ экуь, клеви хъайила" (27.3.2014), "Рикледай тефидай экуь къамат" (9.10.2014), "Багъа къамат" (19.2.2015), "Дидардиз - дава-дарман" (20.4.2017), "Ви къаматда берекатни нур ава..." (9.5.2018) ва икь мад.

Виридалайни заз таъсир авурди, зак еке къалабулук кутурди, зун къвачелай къилелди зурзурайди, Казиман иллаки са макъала я - "Лезги намусдикайни "Лезги газетдикай". Ада, иллаки лезги намусдикай рахадайла, зак фул кутаза, заз фиртефир чка сал жезва... Макъала газетдиз акъатай 1993-йисан 25-майдилай инихъ зун са шумудра автордиз жаваб кхъиз алахъна. Макъалада суьгъбет "Лезги намусдилай кьве шагъи пул хъсан я" лугъузвай келимадикай физва.

Ихьтин акъалтлай вижесуз, лезгийр виляй вегъезвай гафар вичин Ватан ва халкъ такландайдаз, абуруз вафалу тушир касдиз талукъ я. И мисалди зи дуст Казимак лап дериндай хъел кутаза.

- Кьилди закай рахайтла, - кхъизва авторди, - завай Лезги Намус (эхъ, и кьве гафни абура гъурметдиз лайихлу хъуниз килигна, за члехи гъарфунилай кхъизва!) гъатта са хазина кьизилдин пулунивин гекъигиз жедач. Де куьне лагъ, Намус маса гуз ва я маса къачуз жедайди яни?!

Инал зи дуст Казима ханарин девирда чпин хуьре хъайи агъвалат ахъайзава.

"Ханарин девирда зи хайи хуьруьн жемятдал абуру гъар садап харж вегъедай: рипе кьуьл, зирба мух, са шумуд лапаг... Идалайни алава хуьруьн лежберри гъакъисуздаказ хандин никлер цадай, малкъара хуьдай, магъсулар кватл хъийидай. Азавилихъ къаних жемятдини и чеб истисмар авуниз, чпин намусдик хуькуьруниз гапурралди жаваб хгудай. Телефилер кьве патайни жедай.

Нубатдин акъунар хъайила, хандин нуькверрикай виридалайни къуватлу сада вичин гъиле гъатай жаван, таза кел хъиз, гардандинхъ вегъена, "идакай хандиз вижевай гъурч жедая" гафар мецел алаз, кьил агъадал, Къакларин хуьр галайвал еримешна. Вичи вич женжелди хъиз тухузвай, къаларзавай жаван агъада авай тепедал къведалди хутахна, нуькверди юлдашриз вич адан уюнрикай бизар хъанвайди малумарна. Юлдашри женжелдин

кар гъа инал акун, ам дагъардиз гадарун меслят къалурна.

Юкъвакай хкудна, гапур къециларна, хурал кьуьл эцигнавай жавандин винел ам кхажайвалди и жегъил касди сифте вичин къилелай бармак хтунна, ахпа зурба сесиналди гъарайна, хур къазунна:

- Ягъсуз мурдар, гила акъваз хъийимир! Куьткунна тур зунни. Куьне кьейи зи бубадилай, стхадилай зун артух туш, ханарин тулаяр! Къуй куь намусдал Тажуман ивидин лекеяр хъурай...

Къиникъар гъинавайди я?! Вичин вилик гунагъсуз рушан хурар, адан чларар ахъа хъана акур и нуьквер, намусди кана, къах хъана акъвазна. Амай нуькверарни кватл хъана. Тахсиркар нуькверди тадиз рушан хуруяр клев хъийиз жуьртна. Адан мецел ихьтин келимаяр атана:

- Чан бала, чан вун ви утагъдиз къван гъилерал алаз хутахда. Гъакъикъатдани, чи намусдал гъакъини ивидин лекеяр гзаф ала. Ибура гъич лезгидиз кутугнавай крар туш...

Дугъриданни, риваятдиз ухшар авай ихьтин дуьшуьш яни?! Амма и кар гъакъикъатда хъайиди я. И дуьшуьшдилай гуьгуьниз лап фад ханарин гъукумдарвал кватнай. Зи хайи хуьруьн жемятни дердисервилерикай азад хъанай (ада гъатта Къиьр твар алай хандин маса векил къакъан къаядилай гадарна къенай). Амма Тажуман твар алай тепе, Лезги Намусдин пару хъиз, чи йикъарани ама...

Гила чун акъалтлай ярамаз, эдебсуз мисалдал хквен. Чидач, а мисал гъи вахтунда, гъихьтин шартлара арадал атанатла. Чаз, лезгийриз, ихьтин мисал ава: лезги намусди рекъида, цегъ - чумахъди. Им чав ата-бубайрилай агакънавай дуьз, халкъдин къанажагъ къалурзавай мисал я. "Лезги намусдилай кьве шагъи пул хъсан я" лугъудай яланчи, ялтах мисал жеч эхир!

Къе и члуру мисалдин ван саки амач. Амма гъик хъана ам арадал атана?

Лап аял члавалай заз а мисалдин ван хъана. Ам, аквар гъаларай, тлуьнихъ галаз алакълуди я. Къенят авун тирни, регъувилляй яни, гъар гъикл ятлани, руфун вилик кутун, нефс ахъаюн лап куьгъне къайдайрив къадачир. Гъевчли члавалай гъа ихьтин руьгъдал алаз вердишардай. Зи риклел алама, дидедихъ галаз къуншидал фейила, "зи аялди хинклар недач" лугъудай. Маса вахтара хуьреклин тварар дегеш жедай. Аялди регъувилляй ненни ийидачир. Хкведай рекъе къалмакъал хъайи дуьшуьшарни тлимил жедачир...

Зи диде вичин хизанда члехи вах тир. Кваллиз ара-бир халаяр къведай; хуьрек вилик гъайила, лугъудайвал, абуру мецел-кйлер къайди, нефсиниз тербет гудай. "Куьн гъамиша квалле тлуьна къвевайди яни?" - лугъудай зи дидеди. Бязи вахтара ихьтин ванерни жедай: "Кланз

хъайитла, недачни, лезги намусдилай кьве шагъи (чи патара шигъи лугъуда) хъсан я". Бес идаз лезги намус вучиз лугъузва? Тапан намус, себебсуз намус талгъана, лезги намус кез герек тир ина? Белки, сифтедай им са дерин мана авачир гаф тиртла, ам намусдихъ галаз сих алакьада авачир жеди. Икь хъунни мумкин я. Са месчанинди сифте яз ихьтин мисал лагъана. Ахпа гафарин цалцламвилляй, лувар квай гафар (крылатые слова) тирвилляй мисалдиз элкьвена. Инсан сифтедай намусдин деринриз эвчизавачир. Белки, и мисал сифтедай ягъанат патал ишлемишзавай гъаклан манасуз келима тир жеди. Ахпа адахъ галаз вердиш хъана, цалцламдиз акунна, мисалдиз элкьвена. И вахтундани бес вучиз кьве шагъи лугъузва, адалайни гъевчли пуларни ава эхир.

2014-йисуз Казим Казимова вичин нубатдин ктаб - "Ялахъ-яйлахрин меркез ва адан нурлу гъетер" - кхъена. И ктабда 140-далай виниз шиклар ава: вири редакциядин, кьилди дустарин, зурба алимин, музыкантин, пара хуш инсанрин. Аламат жедай къисайралди, хуьруьн тарихдалди, ватандин къегъалрин къагъриманвилералдини ктаб девлетлу я. Са шумуд шикил, са шарж, са очерк зазни багъишнава. Ибурун арада Махачкъалада 26.07.04 йисуз - Дагъустандин Конституциядин 10 йис тамам хъайила ягъай шиклар - Казимова Казим, Имамали Халилов, Салигъ, зун, рагъметлу Асеф Мегманни Эседуллагъ Наврузбеков.

"Ялахъ-яйлахрин меркез ва адан нурлу гъетер" са жуьредин (ажайиб) энциклопедиядиз элкьвенава. Ктабда риклел хкунар, таржумаяр, ажайиб къисметрин инсанрикай суьгъбетар гъатнава. Гъатта аяндар тир жерягъ Вангадикайни хабарар ганва.

И ктабдихъ анжах са кимивал, эксиквал, нуьксан ава: ана гъич са гафни и Тажуман тепедикай кхъенвач...

Инал заз гъич рикледай тефидай шаир ва инсан Алирза Саидован "Дидедин темен" шиир-манидай кьуд цлар мисал гъиз кланзава.

Дагъустандин халкъдин артистка Суьлгуьят Гъажиевади ам лап зурбаз тамарни ийизва.

Эхир икрагъ жедая, белки, уьмуьрни Муьгъуьббатни, ви кьил элкьуьрийидай.

Анжах Етим Эминан пак шиирни Дидед темен акъатдач зи ивидай.

Захъни ава са мурад - Тажуман твар алай тепе жуван вилералди акун...

Гъурметлу Казим Казимов, чидач къисметди заз а тепе къалурдатла. Несилриз ахьтин вилегъ касдин къамат чир хъун патал, а риваятдик ваз малум цийи делилар кухтуна, чап хъувун тлалазава. Ваз чандин сагъвал гурай!

Лезги хуьрер

Уллу-

Гъетягъар

Назир ШИХГЪАСАНОВ

Уллу-Гъетягърин тарихдай итижлу гъар жуьре делилар, вакъияяр «Лезги газетдин» са шумуд нумрадиз акъуднай. Анра газет клелзавайбур хуьруьн тарихдихъ, адетрихъ, агъалийрин кеспи-сенятрихъ галаз таниш хъана. Дагълух районрин гзаф хуьрер, бубайрин юрдар туна, гъайиф хъи, аранриз эвчична.

VI-VIII асирра Гъетягърин хуьр и дерада виридалайни члехиди тир. Гъавилляй адаз Уллу-Гъетягъни лугъузвай. А девиррин чапхунчийрин хурани гъетягъвиарни кьунши хуьрерин агъалияр сад хъана акъваззавай. Тарихдин чешмейра къейднавайвал, 1886-йисан делилралди, хуьре 581 кас яшамеш жезвай.

Исятда хуьр алай чкадилай 3-4 км яргъа археологиядин памятникар яз гъисабзавай куьгъне сурар ава. Сурара "Цекверин пир" лугъудай чкани ава. Гъа патарив куьгъне хуьр хъайи чкани малум я.

Куьгъне Гъетягърин хуьре гзаф булахар авайди тир. Тажубардай кар: хуьре булахар кьураз башламышна. Къунши Чантар хуьрени гъалар гъа ихьтинбур тир.

1966-йисуз залзаладилай кьулухъ Чантарухуьруьн жемят Агъа Стларин Къазмайрал эвчична. Гъетягъвийри лагъайтла, тик рекъерай 1,5 км мензил атлана, хъвадай ва мал-къарадиз гудай яд гъиз, саки лап четин шартлара яшамеш хъун давамарна. Дишегълияр датлана цин рекъе авай. Хъуьтлуьз гъалар генани четинбур жезвай. Ихьтин азабдин шартларикди агъалийри куьгъне Гъетягърин хуьре мад цийи квалер эциг хъийизмачир. Жегъил хизанри исятда хуьр алай Цийи Гъетягъа чпин квал-югъ кутазавай, бязибур мукъва-къилияр авай маса хуьрериз куьч жезвай.

Инара булахар вучиз кьуразватла лугъуз ахтармишунар авурбурни хъана. И месэладал мукъуфдивди алахъай сифте кас 1930-йисара хуьруьн муаллим Рамазан Юсуфов тир.

Куьгъне хуьрелай винидихъ "Пиян чарха" лугъудай чка ава. Адаз пиян лугъуни себоб ам гъамиша чклизва, авахъзава... Юкъван гъисабдалди 8 км алай хивен вини пата тамар ава. Тамарикай хкатзавай ятар къевезвай агъа пата булахар кьурун адетдин кар туш. Там исятдани ама, амма чилер са шумуд сеферра зурзана, залзалаяр хъана. Эгер залзалайрики чилин кланикай ятар физвай къатар ханатла, бес там кьуранвач хъи, исятда Гъетягъар, Шихидхуьр алай чкайра ятар ава хъи. И месэладиз талукъ суалар гзаф я. Цин месэлайриз талукъ яз бязи вахтара къунши хуьрерин арада акъунарни жедай.

Къенин юкъуз Уллу-Гъетягъар члехи хуьр хъанва. Анин администрациядик мад вад хуьр - Сайтархуьр, Птидхуьр, Татарханар, Вино ва Агъа Къартасар акатзава. Уллу-Гъетягъа алай вахтунда 200-лай гзаф квалер ава.

Шагь-Эмир АЛИМОВ

Къелемдин зар хъурай бине

Гъуьжет

Паб:
Шумуд йис я аваз вун ик!
Кваллах тийиз, хъана гъарик!
Авачни вахъ итимдин рик!
Бес аялар хуьда за гъик!

Итим:
Квалахдихъ зун къекъевезва,
паб.
За ваз, валлагъ, ийизвач таб.
Гъиниз фейтлан - гъа са жаваб:
"Зенгда за ваз, алаз хъухъ яб".

Паб:
Къуьзуь туш хъи, я вун жегъил.
Акълудивни ацланва кыл.
Квалахдизни я вун къизил.
Аквазвачни бес ви къве гъил?

Итим:
Идарада къуна хабар:
"Гъикъван я ви, халу, яшар?"
Яхъур йисан къурла за твар,
Лагъана заз: "Веъеда чар".

Паб:
Инсаф авач абурухъ гъич,
Ягъайбурухъ бедендиз гъуьч.
Пара акваз чахъ авай чич!
Вилериз куь язава мич!...

Итим:
Низ герек я а ви гъунар?
Акъвазнава къиле къунар.
Чкидалди чпин пунар,
Виликди фич факъирдин кар.

Темпел

За твар къадач темпел папан,
Тлуьн гъазуриз пара таклан.
Икрагъ жечни итим адан,
Гъа са гафар тикрардай къван.

"Гъихътин амал ийин туькълур?"
Лугъуз яргъал фена фикир.
Тежедайвал папаз гъич чир,
Таб туькълурна ада эхир:

- Къуллугъ гузва члехида заз,
Икъван члавал лагъанач ваз.
За теклифна кваллиз адаз,
Ша лагъана пабни галаз.

Герек авач пара рахун,
Вижевайдиз гъазур тлуьн-хъун.
Къуй вилеваз акурай чун.
Намумкин я къуллугъ тагун.

- Мус гъазурна кланзава ваз?
- Нянихъ къе, къилни алаз...
Верциди хъуй, суфра ахъаз,
Хуш жедайвал адан папаз...

Тлуьнар-хъунар хъана гъазур,
Иесиди тлуьна къве кур.
"Къе чи икърар хъана, паб, члур
Пака мугъман жеда абур..."

Таб ийиз ик! хъана гъафте,
Эхир папан гъатна къиле:
Тлуьн герек я гъар къуз квалле,
Къезил хъана квалчел-гъилел...
Герек кар туш авун гъилле!...

Суд

- Чара жезва папкай зун
Эхиз жезмач, валлагъ, халу.
Къаз гъамиша вич акълуллугъ,
Гъикъван клирда адаз далугъ?

- Айибарда куьн, я къунши,
Аяларни хъанва члехи.
Вуч лугъуда квез и хуьруь?
Жегъилар туш, жезва къуьзуь.

- Ганава за суддиз арза,
Авун патал чун къвед чара.
Са зеррени фикирдач за,
Терг хъайитла ахътин азар...

Алат хъана тимил йикъар,
Къабулнава судди къарар:
"Квалле авай вири затлар
Пайна кланда сад хъиз, дустар".

Сад хъиз пайна вири шейэр,
Сандух амай, авай пекер.
Сада-садал члугъваз мишер,
Пайна сандух гъакъван иер.

- Я итим, на вучиз и къал
Гъана, члурна чи туькълвей квал?
Бес чахъ авай и вад аял
Паюн яни, лагъ, ви хиял?

За гъамиша гана ваз наз.
Зи кланивал чир хъанач ваз.
Эгер таклан тиртла вун заз,
И вад аял жедайни чаз?..

Итимд къили авуна ван -
Гъахълубур я гафар папан.
"Вун уьмуьрдин я зи дарман!"
Лагъана, мад къуна гардан...

Тебрик

Лезгистанда машгъур тир хва,
Ачух я вун, къилих заха.
Къе сидкидай лап риклин за
Ви юбилей тебрикзава.

Пудкъанни цлувад ви яшар,
Пак уьмуьрдин тушни къашар?
Виклегъдиз на хуьзва ви твар -
Са рагъ хъиз я гузвай нурар.

Ви гъар са цлар багъа я чаз,
Эй лезги хва, чухсагъл ваз.
Билбилди хъиз ягъиз аваз,
Лув хци яз, ава цава.

Къелемдин зар хъурай вине.
Умуд - къакъан, фикир - дегъне.
Са члавузни тахъуй куьгъне
Ви имарат алай бине.

Чи газетдин члехи устлар,
Са вишни къад хъурай яшар.
Мукъва-къили, галаз дустар,
Сад Аллагъди гурай бахтар.

"Лезги газетдин" я чешме,
Гъик! къадач за ви твар сечме!
Суйгъбет ала гъар кимел,
Къадимлу я ви мягъкемвилел...

Афар

Зун дустуниз хъанвай мугъман.
- Лагъ ви риклиз вуч ятла клан?
- Хабар къурла завай ада,
Явашдаказ лагъана за:

- Дуст, са затни туш заз герек,
Ийимир на юлдаш гъелек,
Хъанайтла са хъчад афар,
Хъжедачир маса гафар.

- Чи квалле, дуст, ава вири,
Гъич са клусни жемир регъуь.
Чи райлахдин ава хъчар,
Мижедикай жеда чарчар.

Газдин пични авач герек,
Адал ширин жедач хуьрек.
Чахъ чрадай ава, дуст, хъар!
Ширин жеда чрай афар!

Хабар гана тадиз папаз, -
Хъчад афар гъазурун чаз.
Чичекни хвех алаз къалин,
Тлям жедайвал мадни ширин...

Авач ихътин дустуниз гаф,
Папан гъиле элкъвена саф.
Дуьзмиш хъана лезги афар,
Тариф патал бес жеч гафар!

Цай

Кемероводин мусибат
Ван хъайила заз и хабар,
Рехи хъана къилин чларар.
Я азиз тир малаикар,
Мусибат я квез хъайи кар.

Вири хизан хъана михьи,
И кваллах гъик! эхда рикли?
Яхълурни са аял кайи,
Им гуж тушни халкъдиз хъайи!..

Сагъ тежедай хъана хъи хер,
Дидейривай къакъатна хъвер.

Гъик! куда, лагъ, куьне, элпер?..
Агакънавай зулун бегъер.

Мусибат я чаз хъайиди -
Чан аламаз ак! кайиди...
Жагъун тийиз бес къейиди,
Им тлал тушни чаз гайиди?..

Кана хъи куьн, таза клараб,
Жагъанатла вири яраб?
Квез Аллагъди гурай суваб,
Ни гуда бес идан жаваб?

Дагъар

Акуначтла низ и дагъар,
Ша Нуьцлугъиз, буюр, дустар.
И дагъардихъ ава хъи сир,
Садавайни тахъанвай чир.

Килигайла вун гъак! винелд,
Бармак аватда ви чилел.
Гъакъван къакъан я и дагъар,
Яраб гъикъван ятла яшар?!

Мад са кваллах ава адахъ,
Килигайла чапла патахъ:
Аквада ваз къакъан квалер,
Кларабдикай яна клунар.

Вуч патал я бес и клунар?
Жаваб гудай хъанвач устлар.
И клунарихъ ава себеб,
Жагъанайтла жедай ажеб?

Гатуз пара къведа инсан,
Ял ядай им я хъи макан.
Хъуьтуьл шагъвар, къайи ятар,
Ава ина, илиф, дустар!
Ша, буюр квез, илиф, дустар,
Мад вине тваз

Нуьцлугърин твар...

Телефон

Алапатдин телефонар
Акъатнава, валлагъ, дустар.
Илисайла адал туплар,
Вуч герек я? - къада хабар.

Рахадайла акваз шикил,
Шад ийида, валлагъ, гуьгъуьл.
Дуьньядин хъуй клантла а кыл,
Рахаз жеда, юзуриз гъил.

Туьквендиз фин амач герек,
Курьерди ваз гуда куьмек.
Вун тавуна клусни гъелек,
Кваллиз гъида недай хуьрек.

Бязибуруз хъанва фад чир
Интернетдихъ авайди сир.
Тебрик ийиз хийир - шийир,
Почтада вахт баят мийир.

Крымдин муьгъ

Майдин вацра галуькна ван:
Зун шад хъана пара гъакъван.
Вахтундилай вилик зур сан
Куьтыгъна муьгъ -
"Керчь ва Тамань"!

Зи Ватанди хвена эдеб,
Эцигна муьгъ, хъана ажеб!
А муьгъ тирди чи гележег,
Европадиз къалурна чеб.

Такланбурни хъана самбар,
Хъана лугъуз чахъ а гъунар.
Акур члавуз игитрин кар
Ават хъана бязи япар.

Гъакъван къакъан,
гъакъван яргъи,
Адахъ ава къапу гъяркъуь.
Инихъ-анихъ фида гими,
Амач са зат! ина кими.

Крымдин халкъ хъанав шад,
Эцигнава лугъуз муьгъ фад.
Адахъ къведай имарат мад
Авач! Ам я дуьньяда сад!

Мад паромрал жедач вилер,
Гъяркъуь хъанва цийи рекъер!
Ял ягъиз квез клантла эгер,
Ша Крымдиз, куьк яз жигер!
Ша Крымдиз, мийир энгел!..

Саид-Агъмед
АБДУРАШИДОВ

Дидед Члал

Дидедин члал, диде Ватан,
Ам лезгидиз багъа къаш я.
Дидедин члал мецел алай
Инсан, гъелбет, ватандаш я.

Дуьньядаллай лали - якъут,
Гъабурулайни багъа я чаз,
Диде гъикъван ширин ятла,
Члални гъакъван верци я чаз.

Ви дережа лугъудай къван
Члехини я, рехини я.
Дидедин члал вун чаз акъван
Ширинни я, верцини я.

Дидед члалал мани лугъуз,
Дидед меттел хвейиди я.
Бала патал ширин гафар
Дидед мецел хъайиди я.

Вун къван багъа мад гъич са зат!
Алач жеда ачух чилел.
Дидени члал хвена кланда
Жув амай къван дуьньяд винел.

(Хъуьлуьдрин хуьр)

Багдадин КЪУРДУЛОВ

И квал

Бегъер гузвай сал акунвай,
Гъунарлу хъайи лежбердиз хъиз,
И мегърибан квал акурла,
Хвеш хъана къе зи риклиз.

Жумарт суфра юквал ала,
Къерехрални - хъуьцугъанар,
На лугъуди ина ава
Инсанвилини ишигъдин зар.

Лацу цлал - багъа чуьнгурь,
Сталинан гуьрчег суьрет,
Гъейран жеда шегъерни хуьр,
Акурла и кваллин сифет.

Чи Сулейман адалатдин
Туьхуьн тийир чешме я хъи!
Гъич шак алач, адан кваллини
Сересвилини чешне я хъи!

Аквазва заз агъалийрин
Хвешилавай чинар иер.
Иниз гъанва балайрини
Марварарни мулдин цуьквер...

Исмихан КЪАДИМОВ

Къуьзуь фендигар

Квалле сусар, рухварь,
Хизан шадлу гъевесдин,
Хтуларни архаяр,
Хвехвер хътин клерецдин.

Къари зирек гар хътин,
Клаз хъиз кваллихъ гелкъведай.
Дуьньядиз вил вегей члавуз,
Михни ягъиз тежедай.

Кал ацаз, квар юзуриз,
Къаридиз хуш кваллах я.
Квал няметрив ацлуриз,
Хизан патал дамах я.

Неклед чар къаз иердиз,
Кватла гъар къуз къариди,
Ам галтадиз дуьдгъвердиз,
Элкъуьрзава хъайиди.

Бирдан къари перт хъана,
Пис хиялра гъахъзава.
Шумуд югъ я дерт хъана,
Некледилай чар квахъзава.

Къве гъиливни кыл къуна,
Суракъайла къариди,
Къвазна хизан къинер къаз,
Вуж хъуй и сед хъайиди.

Хияларда къариди,
Яраб качин кар ятла?
Къалпагъ къачуз алудиз,
Им гъи фендигар ятла?

Зун аку, и фенд аку,
Бейнида гъакъ тийизвай.
Валлагъ, им къаст эцигна,
Ягъанат я ийизвай.

Квалле гъуьжет хъайила,
Къари вичик кумукъда.
Некледилай чарарни
Къа тавуна амуькда.

Эхир ик! са сеферда,
Йифен юквар хъайила,
Ахтармишда къариди,
Къуьзек къецел фейила.

Нин шак къведай къуьзекал,
Некледлай чар хъвадайди?
Тахсир субут жедайвал,
Ам къариди къадайди.

Са вил къулухъ килигна,
Вич къажгъандив агудна.
Метлер чилел эцигна,
Къалпагъ къуна алудна.

Къил агъузна къуьзека,
Сив некледив игисна,
Гъа и члавуз къариди
Куклушдал кап илисна.

Къуьзуь фажур лугъузва
Хъел акарай къариди.
Бес жезвачни зи къуллугъ,
За вун кланч! хъиз хвейиди?

Артухлама, яц хътин,
Вун месикай кхечина,
Ик! са шеври кац хътин,
Неклед чар хъваз эгечина.

- Аман къари, чар къари,
За ви къуллугъ гъиссзава.
Кваллин пагъливан къари,
Зун балугъ хъиз кисзава.

Анжах сесмир, секин хъухъ,
Хизанриз чи ван тахъуй.
Пака абуруз, алтлушна,
Зал хъуьруьнриз клан тахъуй.

- Ваъ, - лугъузва къариди,
- И гъахъсузвал дуьз жедач.
И ягъанат чуьнуьхна,
Завай къене хуьз жедач.

Тахсир вид яз, квалле зи
Шумудал шак физ хъана,
Зун хизанда пис кас жез,
Ваз и кваллах чиз хъана...

Пакад юкъуз хизанда,
Къари туьнт жез, къалзавай.
Хтулли къвез, бубадин
Спелар къаз ялзавай...
* * *

Жедай кар туш лугъумир,
Краркай чаз хабар я.
Къведай гиман атлумир,
Вири хъайи крар я.

Мариян БУГАЕВА

Зи лезги члал!

Зи дидед члал - зи лезги члал!
Ажеб хъана чир хъана заз.
Дуьньядиз вил вегей члавуз,
Дидед лай-лай ван хъана заз.

Зи дидед члал - зи лезги члал!
Гуж хъанай вун чидачиртла.
Лезги тарих течиз жедай,
Клел-кхъин заз чидачиртла.

Зи дидед члал - такабур члал!
Вун Лезгистандин дамах я,
Герек туш чаз клепун лугъуз,
Бязибурунд фурс - дамах я.

Ни клелда бес Етим Эмин
Къени вич халкъдив рахазвай?
Чан азар яз, гъал бизар яз,
Рик! муьгъуьббатдив рахазвай.

Лезгийри члал чир тавурла,
Къил акъатич фир гелерай.
Саида дерт нив авурай?
Ивид селлер фей вилерай.

Халкъ паталди женг члугуна
Шаир Кесиби Абдуллагъа.
Гъахъ паталди чан гана хъи
Манкъулид хва Абдуллагъа.

Лезгийрикай бейхабардиз
Амуькда чи члал течирди,
Акълудихъни къекъевез жеда
Сулейманан тарс течирди.

Дин

Сувар мукъва жезва

Шамил ОМАРОВ

Къурбанд сувар Зулъ-Гъижжа вацран 10-юкъуз алукъзавай еке сувар я. Ци мусурманри ам 21-августдиз къейдда.

И юкъуз як паюналди къурбандар ийидай (са-дакъаяр гудай) адет ава. Пак Къуръанда и месэ-ладиз талукъ яз къенва: "Аллагъ-Таалади иман гвай вирибуруз икI лугъуза: "Аллагъ рикел гъиз, капI-теат ая, къурбандар це".

Мугъаммад пайгъамбарди ﷺ лагъана: "Къур-банд сувариз гъайван тукун хътин кардилаи хъсан кар инсанди Аллагъ рази хъун патал гъеле авун-вач. И къурбанд Къияматдин юкъуз гъайвандин хам ва крчар алаз пайда жеда".

КЪУРБАНДИН ШАРТИАР

Къурбанд авун патал тукъваз хъянавай гъайван къециди, буъркъуди хъун герек туш. Крчар, япар, тум ва жендекдин маса паярни сагъбур хъун ла-зим я.

Исламдин къанунралди ихътин гъайванар къур-банд авун патал тукъвада: йис тамам хъайи лапаг (хеб ва я гьер), къве йис хъайи цегъ ва я жунгав (кал), вад йис хъанвай деве. Лапаг - са касдилаи, деве ва я жунгав (кал) ирид касдилаи къурбанд ийиз жеда.

Тукъвадай вахт ва къайдани тайинарнава. Ме-села, гъайван суварин капI авурдалай къулукъ та къуд лагъай йикъан нъни жедалди (атран азан гу-далди) тукъваз жеда.

ГЪАЙВАН ТУКЪВАДАЙЛА:

Ният ийида (яни флан касдилаи Аллагъ патал за и гъайван къурбанд ийизва).

"Бисмиллагъ"-дилаи гуъгуъниз пуд сеферда такбир (Аллагъу Акбар) ийида.

Гъайван къибледихъ элкъурна ихътин дуъа клелда: "Я Аллагъ, им Вун патал ва Ви патай я. Къабула завай (флан касдилаи - эгер масада ви-чин паталаи къурбанд авун векилнаваз хъайитIа)". Пайгъамбардал ﷺ салават гъида (Аллагъумма салли аля саййидина Мугъаммадин ва аля али саййидина Мугъаммадин ва саллим).

"Бисмиллагъи, Аллагъу Акбар" лагъана, тукъ-вада.

Сувабдин къурбанддин як пуд патал паюн мес-лят къалурзава: са пай - кесибриз, къвед лагъай пай - къунширизи багърийриз, пуд лагъайдини - жуван хизандиз (къурбанд авур гъайвандин хам маса гудай ихтияр авач, садакъа хъиз гайитIа жеда).

Незир авур (яни, са кар тукълуън патал хиве къунвай) къурбанд, жува тлуън тавуна, михъиз ке-сибриз паюн лазим я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Дамах яз гъисабзавай

Медицинадин илимрин док-тор, профессор **Къудрат Мугъуьдинович АБДУЛКЪАДИ-РОВ** Санкт-Петербургда вичиз гъахълудаказ гъурметзавай ин-сан яз сейли хъана. Дагъустан-вийри лагъайтIа, ам республика-дин дамах яз гъисабзавай.

Къ.Абдулкъадиров 1933-йи-суз Мегъарамдхуръун райондин Ярагъ-Къазмайрин хуьре муал-лимдин хизанда дидедиз хъана. Медицинадин рекъай авай зурба алакунри ам ахътин куклушрив агакъарна хъи, чи ватанэгъли РФ-дин лайихлу духтур, РФ-дин илимрин лайихлу деятель, Нью-Йоркдин илимрин академиядин гъакики член, кIарабдин мефтI трансплантация авунин рекъай международный регистрдин, Вирихалкъарин информатизациядин Академиядин, РФ-дин естествоз-нанидин Академиядин, Европа-дин гематологрин ассоциациядин член, Санкт-Петербургда килин гематолог хъана.

Къудрат Абдулкъадирова кIвалахай медицинадин илим-динни ахтармишунрин институт РФ-дин сергъятра гематология-

дин ва трансфузиологиядин ме-сэлайрай килин идара, сагъару-нин ва ахтармишунрин зурба центр я. И институтда Къудрат духтурди клиникадин отделдиз хейлин йисара регъбервал гана. Лезги профессор къадав агакъна монографийрин, пешекар духту-рар патал са шумуд учебникдин, медицинадин рекъай цийи жуь-редин куьмекчи ктабрин, гъам чи, гъамни къецепатан улквейрин чешмейра чапнавай гематологи-ядинни трансфузиологиядин ва-жиблу месэлайрай вишералди

илимдин макъалайрин автор я. Ада медицинадин илимда къад къван цийи затIар арадал гъана. Къудрат Мугъуьдиновича вичин регъбервилек къве вишелейни гзаф алимар, пешекарар - меди-цинадин илимрин кандидатар ва докторар гъазурна. Ам 2004-йи-салаи пуд вацра садра чапдай акъатзавай илимдинни тежриба-дин "Вестник гематологии" мах-сус журналдин тешкилатчи ва килин редактор хъана. КIвала-хай медидарада ада вичин регъ-бервилек кваз гематологиядин ва клиникадин трансфузиологиядин кар алай месэлайрай вахт-вах-тунда вироссиядин ва между-народный илимдинни тежриба-дин конференцияр ва маса мяре-катар киле тухвана.

Къудрат Абдулкъадировахъ Санкт-Петербургда гъукумди килинди яз гъисабай илимдин-ни педагогикадин вичин мектеб хъана.

Чеخي наградайрин, зурба алакунрин иеси хъайи Къудрат духтур 2016-йисуз залан азар-дикди Санкт-Петербургда кеч-миш хъана.

Дуьньяда

Гъар затIуниз вичин тIвар

Халисанбур тушир продуктриз колбаса, миже (сок) ва лимонад тIварар гунал къадагъа эцигун чарасуз я. "Новости" РИА-ди малумар-завайвал, ихътин теклиф Госдумадин депутат Виталий Милонова гана. Ада ихътин теклифдин чар Россиядин промышленностдинни алишве-ришдин министр Денис Мантуроваз ракъурна.

"Муштерияр ягъалмишарзавай продуктар гъасилзавайбуруз ва абур маса гузвайбуруз а продуктрин тIварар ишлемишунал къадагъа эциг-найтIа, гъукуматдин патай хъсан кар жедай. Месела, эгер колбасадик халисан як 50 процентдилаи тIмил кваз хъайитIа, а затIуниз колбаса лугъун дуъз жезвач", - лугъуза Милонова.

Депутатди къейдзавайвал, гъа ихътин гъал хъвадай затIаризни та-лукъ я. Адан фикирдалди, гъасилзавайбуру а продуктрин этикеткайрал абур ишлемишайла арадал къведай мумкин тир нетижаяр къалурун герек я.

Апрелдиз депутатди са сеферда ишлемишдай мангъалар акъуду-нал ва маса гунал къадагъа эцигун патал алишверидин министрди чар ракъурнай. Адан гафаралди, ужуз мангъалри чун элкъурна къун-вай тебиат чиркинарзава.

Гъужум ийиз алахъна

И йикъара Сирияда яракъламыш хъанвай къанунсуз тешкилатар Рос-сиядин Хмеймим авиабазадал пилот галачир аппаратдин куьмедалди гъужум ийиз алахъна.

"11-августдин йифен вахтунда Хмеймим авиабазадин гъавадин сер-гъятра гуъзчивал тухунин такъатрин куьмедалди цавай фидай пилот галачир аппарат пайда хъанвайди акуна. Ам махсус цIун такъатралди авиабазадиз хатасуз чкада тергна, зарарни хъанвач", - къейднава "Лен-та.ру" чешмеди.

Авиабазадал гъужум ийиз алахъай пилот галачир аппаратар Россия-дин ПВО-ди идалаи виликни са шумудра тергнаи. ИкI, 22 ва 28-июлдиз, 9-августдиз гъужумар авунай. И дуъшуйшрани къанунсуз тешкилатрин къушунар макъсаддив агакънач.

Ришветбазрин аксина

МВД-дин къуллугъчияр патал ришветбазвилек аксинал авуниз та-лукъ яз рикел хуьнин келимаяр авай ктабдин авторри пак ктабрикай - Инжилдикай, Къуръандикай ва Торадикай менфят къачуна. Динда риш-ветбазвилек гихътин жаза гузватIа къалурун патал гъазурнавай доку-мент Москвадин МВД-дин килин управленидин сайтда раижнава. Рикел хуьнин ктабда ришвет гузвайбуруз ва ам къачузвайбуруз гихъ-тин жаза къевезватIа, пуд пак ктабдай гъанвай гъадисра къалурнава. Пак келимайрихъ галаз сад яз ана коррупция вуч ятIа, ам теклиф авур вах-тунда вуч авун лазим ятIа ва ам къачунай гихътин жавабдарвал хиве гъатзаватIа къейднава.

Крокодилри чукурна

Уганда улквейдин Виктория вирин патарив гвай хуьрерин агъалияр, крокодилрин гъужумар себеб яз, кIвалерай катуниз мажбур жезва. Идан гъакиндай "Daily Monitor" чешмеди малумарзава. Са хуьруьн агъали-дин гафаралди, абур риклик къурху кваз яшамаш жезва, вучиз лагъайтIа тлуън жагъурун патал крокодилар кIвалериз гъахъзава. Мугъуь хуьруьн агъалиди ихтилатзавайвал, сагибар масаниз куьч хуьниқди ва я кроко-дилри тлуъниқди хуьре гзаф кIвалер гадарнавайбуруз элкъевенва.

Вирин къерехриз мукъва хъун иллаки хаталу я. Крокодилри балугъ-чийрал, яд къачуз физвай дишегълийрал, аялрал - вирибувал гъужум-зава. Чкадин гъукумдин векилри малумарзавайвал, крокодилрин гъу-жумри гзаф инсанар, гъа жергедай яз ирид школьникни къенва.

Хуьрерин агъалийри шикаятзавайвал, президентдин сечкияр жедал-ди вилик и месэла гъалун хиве къунай, амма крокодилрин вилик патал къун патал са карни авунвач.

Виктория вир РагъкъечIдай патан Африкада Танзаниядин, Кения-дин ва Угандадин сергъятра ава.

Ватандашвиликай магърумун

теклифна

Украинадин бази агъалийри Россиядин ватандашвал къачунин де-лил далдаламишзава. Идан гъакиндай "Обозреватель" изданидиз Вер-ховный рададин депутат Юрий Березади малумарна.

Адан фикирдалди, гуя Украинадивай дяведалди къакъуднавай мул-кара (Украинадин гъукумди и мулкар Крым ва Донецкдинни Луганскдин областдин гуъзчивилик квачир паяр яз гъисабзава) авай агъалияр Укра-инадин паспортдикай, "са затIни, са силисни, са судни галачиз", магъ-рум хъун герек я.

Мадни депутатди гъа и жуьредин серенжем Россиядин паспорт чуь-нуъхзавайбуруз талукъ яз килиз акъудун теклифна. "Абурухъ галаз махсус къуллугъри кIвалахун лазим я, гуъгуьнлай ахтармишунрин не-тижада дуъдал акъатайбуру Украинадин ватандашвиликай магърум авун чарасуз я", - малумарна ада.

"Бязибурун гафараи, Украинадиз акси къеъчунизи ва Россиядин ва-тандашвал къабулунизи чеб мажбурна лугъудайбури ава. Ихътин кса-риз талукъ язни ахтармишунрин ва силисдин кIвалахар тухун ва суддин къарардалди абур ватандашвиликай магърумун герек я", - теклифна Березади.

Къейд ийин, 7-августдиз Россиядин Госдумада малумарна хъи, Рос-сиядин ватандашвал гуниз талукъ законодательствода дегишвилер тун фикирдик ква. Килди къачуртIа, Украинадин, Белоруссиядин агъалий-риз Россиядин ватандашвал къачунин кар регъятардай фикир ава.

Къез чидани?

Палиндромар

Вири чIалара хъиз, лезги чIалани палиндромар ава. Грек чIалай атанвай палиндром гаф, чи чIалаз таржума авурла, "къулукъди чукурун" лагъай чIал жезва. Чапла патахъайни, эрчи патахъайни сад хъиз клелиз жедай гафуниз, ибарадиз ва я предложенидиз палиндром лугъуда. Месела: такъат-такъат, тIунутI-тIунутI, хех-хех ва икI мадни. "Ша, ава Али гила, ава аш" - и предложение "А роза упала на лапу Азора" хъиз, чапла патахъай эрчи патахъни, эрчи пата-хъай чапла патахъни сад хъиз клелиз жезва.

Фикир гайитIа, чи чIала абурун къадар лап гзаф жеда. Агъадихъ са шумуд мисал гъизва.

А малар алама - а малар алама.

Ава дуст, суд ава - ава дуст суд ава.

Виш шив - виш шив.

Дад - дад.

Дар рад - дар рад.

Къама макъ - къама макъ.

КIакI - кIакI.

КIул еке лукI - кIул еке лукI.

Мирим - Мирим.

Нарат таран - нарат таран.

Рапар - рапар.

Саки ири и кас - саки ири и кас.

ТIаратI - тIаратI.

ТIунутI - тIунутI.

Такъат - такъат.

Чи ич - чи ич.

Тукълуьр хъувун

"Лезги газетдин" алай йисан 32-нумрадин 12-чина чапнавай "Итижлу делилар" макъалада а чин гъазурайда къве гъалатIдиз рехъ ганва. Сад лагъай-ди, шейх Жунейдан гъужумрикай рахазвай къей-

дина ихтилат физвай хуьруьн тIвар "Хазра" ваъ, "Яргъун" я. Къвед лагъайди, Гъажи Давуд Муьш-куьрвидикай гъазурнавай къейдина "XVIII асирдин" къенва кланзавай чкадал "XVII асирдин" къенва.

Чна газет клелзавайбурувай багъишлами-шун тIалабзава.

понеделник, 20 августа

РГВК
06.45 «Заряжайся!» 6+
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.00 «Заряжайся!» 6+
08.10 Мультфильмы 0+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Доброе утро.
9.50 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
18.00 Сказки моего детства
18.10 Республика.

НТВ

5.05 Подозреваются все.
6.00 Сегодня.
6.05 Подозреваются все.
6.25 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.45 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.45 Х/ф «Я объявляю вам войну».

ЗВЕЗДА

5.20 Д/с «Хроника победы».
6.00 Сегодня утром.
8.00 Т/с «Охотники за бриллиантами», 1-4 с.

вторник, 21 августа

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.50 «Заряжайся!» 6+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Курбан-Байрам. Трансляция из Уфимской соборной мечети.

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
18.00 Мир Вашему дому.

НТВ

5.05 Подозреваются все.
6.00 Сегодня.
6.05 Подозреваются все.
6.25 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.35 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

8.00 Доктор И...
8.30 Х/ф «Большая семья».
10.35 Д/ф «Борис Андреев. Богатырь союзного значения».

ЗВЕЗДА

8.00 Политический детектив.
8.25 Т/с «Смерш».
9.00 Новости дня.

среда, 22 августа

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
07.50 «Заряжайся!» 6+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Доброе утро.
9.50 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
09.00 Канал нац. вещания «Даргала анкьи» (на даргинском языке)

НТВ

5.05 Подозреваются все.
6.00 Сегодня.
6.05 Подозреваются все.
6.25 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.45 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «Женщины».
10.20 Д/ф «Александр Смирнов. Клоун с разбитым сердцем».

ЗВЕЗДА

5.05 Грани Победы.
6.00 Сегодня утром.
8.00 Т/с «Братство десанта».

четверг, 23 августа

РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
07.50 «Заряжайся!» 6+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Доброе утро.
9.50 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
09.00 Канал «Лалаан» (на рутульском языке)

НТВ

5.05 Подозреваются все.
6.00 Сегодня.
6.05 Подозреваются все.
6.25 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Х/ф «Золотой теленок».
11.30 События.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Т/с «Братство десанта».
9.00 Новости дня.

пятница, 24 августа

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Поданги памалги заманги»
07.50 «Заржайся!» 6+
08.00 Мультфильмы 0+
08.30 Новости Дагестана
08.45 «Заржайся!» 6+
08.55 Д/с «Путешествие со вкусом»
09.30 Х/ф «Жандарм на отдыхе»
11.30 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.00 «Годекан»
12.30 Новости Дагестана
12.50 «Агросектор»
13.20 Памяти Бурлият Ибрагимовой. В/ф «Любимца народа. Жизнь, прожитая в песне»

14.30 Новости Дагестана
14.50 Х/ф «На темной стороне луны» 4 с.
16.30 Новости Дагестана
16.50 Х/ф «Белеет парус одинокий»
18.30 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
19.30 Новости Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 «На виду. Спорт»
21.45 «История Дагестана в лицах» Баятинский
22.30 Новости Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Мир природы»
01.00 Передача «Заманлар гете, халк гетмес»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Доброе утро.
9.50 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Давай поженемся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.25 Видели видео?
19.00 Человек и закон.
20.00 Телеигра «Поле чудес»
21.00 Время.
21.35 Международный музыкальный фестиваль «Жара». Творческий вечер Валерия Меладзе.
23.55 Х/ф «Дьявол носит Prada».
1.55 Комедия «Бенни и Джун».
3.50 Модный приговор.
4.50 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45 Местное время. Вести-Дагестан
18.00 Мир Вашему дому
18.15 Дагестан спортивный.
18.35 «Работаем, брат».
18.45 Сохранить, нельзя забыть.

9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 «О самом главном».
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека
13.00 Ток-шоу «60 минут».
14.00 Вести.
15.00 Т/с «Московская борзая».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов.
19.00 Ток-шоу «60 минут».
20.00 Вести.
21.00 Аншлаг! и Компания.
23.55 Сто причин для смеха. Семен Альтов.

НТВ

5.05 Подозреваются все.
6.00 Сегодня.
6.05 Подозреваются все.
6.25 Деловое утро НТВ.
8.20 Т/с «Возвращение Мухомора».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Пасечник».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК.
18.15 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы».
23.40 Захар Прилепин. Уроки русского.
0.05 Х/ф «Оружие».
1.55 Мы и наука. Наука и мы.
2.55 Т/с «Москва. Три вокзала».

ДОМАШНИЙ

6.00 Джейми у себя дома.
6.30 6 кадров. (16+).
7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.45 Давай разведемся! (16+).
10.45 Тест на отцовство. (16+).
11.45 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
12.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55 Мелодрама «Своя правда». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Когда зацветет багульник».
22.45 Т/с «Глухарь. Возвращение». «И.О». (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Глухарь. Возвращение». «Четвертая власть. Точка». (16+).
2.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
3.50 Т/с «Глухарь. Возвращение». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Д/ф «Тамара Семина. Всегда на оборот».
8.55 Х/ф «Раненое сердце».
11.30 События.
11.50 Х/ф «Раненое сердце».
12.55 Т. Догилева «Жена. История любви».
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Х/ф «Парижанка».
17.00 Естественный отбор.
17.50 Детектив «Трактир на Пятницкой».
19.40 События.
20.10 Красный проект.
21.30 Дикие деньги. Отари Квантришвили.
22.25 Д/ф «Удар властью. Трое самоубийц».
23.10 90-е. Кровавый Тольятти.
0.00 Прощание. Сталин и Прокофьев.
0.50 Петровка, 38.

ЗВЕЗДА

5.45 Т/с «Под прикрытием».
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Под прикрытием».
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Под прикрытием».
12.00 Т/с «Под прикрытием».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Под прикрытием».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Под прикрытием».
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с «Под прикрытием».
20.50 Х/ф «Блокада», ч. 1 и 2.
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф «Блокада», ч. 1 и 2.
4.05 Киноповесть «Строгая мужская жизнь».

суббота, 25 августа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
08.00 Мультфильмы 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.55 Х/ф «Когда поют соловьи»
10.30 «История Дагестана в лицах» Баятинский
11.20 «Мой малыш»
11.45 Мультфильм 0+
12.05 «На виду. Спорт»
12.45 Концерт «Вечно петь и плакать струнам...» Максим Гулкинес (Нидерланды, скрипка). 3-й международный музыкальный фестиваль «Порт-Петровские ассамблеи»
14.00 «Подробности»
14.25 Х/ф «Кето и Котэ»

16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Дежурная часть»
17.05 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Дежурная часть»
20.00 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20.50 «Первая студия»
21.30 «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Мы, двое мужчин»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш» 6+

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Ералаш.
6.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
6.50 Т/с «Мама Люба».
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.40 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Николай Еременко. На разрыв сердца.
11.10 Теория заговора.
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.25 Комедия «Приходите завтра...»
15.20 Трагедия Фроси Бурлаковой.
16.30 Кто хочет стать миллионером?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Видели видео?
19.00 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 КВН. Премьер-лига.
0.35 Комедия «Развод».
2.45 Модный приговор.
3.50 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

08.05 300-летие полиции РФ. Праздничный концерт творческих коллективов Самары и Махачкалы.

5.15 Т/с «Лорд. Пес-полицейский».
7.10 Живые истории.
8.00 Россия. Местное время.
9.00 По секрету всему свету.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Юмор! Юмор! Юмор!
14.00 Х/ф «Подсадная утка».
18.00 Привет, Андрей!
20.00 Вести.
20.50 Х/ф «Верить и ждать».
1.20 Х/ф «Стерва».

НТВ

4.55 ЧП. Расследование.
5.35 Ты супер!
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.40 Готовим с Алексеем Зиминным.
9.10 Кто в доме хозяин?
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.05 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 НашПотребНадзор.
14.10 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Т/с «Пес».
19.00 Центральное телевидение.
21.00 Т/с «Пес».
0.00 Х/ф «Двое».
1.55 Квартирник НТВ у Маргулиса». Группа «Запрещенные барабанишки».
2.55 Т/с «Москва. Три вокзала».

ДОМАШНИЙ

6.00 Джейми у себя дома. (16+).
6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 Комедия «Карнавал». (16+).
10.55 Мелодрама «Надежда как свидетельство жизни». (16+).
14.25 Х/ф «Провинциалка». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
22.55 Д/с «Москвички». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Я тебя люблю». (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.10 Д/ф «Удар властью. Трое самоубийц».
6.15 Марш-бросок.
6.50 АБВГДейка.
7.20 Д/ф «Конецная остановка. Как умирали советские актеры».
8.10 Православная энциклопедия.
8.40 Выходные на колесах.
9.15 Х/ф «После дождика в четверг...»
10.35 Х/ф «Голубая стрела».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Голубая стрела».
12.45 Х/ф «Перехват».
14.30 События.
14.45 Х/ф «Из Сибири с любовью».
18.15 Х/ф «Домохозяйка».
22.00 События.
22.20 Красный проект.
23.45 Право голоса.
3.00 Польша. Самосуд над историей.
3.30 Дикие деньги.

ЗВЕЗДА

7.20 Х/ф «Волшебная лампа Аладдина».
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды музыки. «Сябры».
9.40 Д/с «Последний день. Сергей Михалков».
10.25 Не факт!
11.25 Д/с «Загадки века». «Штирлиц. Вымысел или реальность».
12.10 Д/с «Улика из прошлого. Секрет графа Калиостро».
13.15 Д/с «Секретная папка. Адольф Гитлер. Окончательный диагноз».
14.00 Десять фотографий. Виктор Мерехко.
14.50 Т/с «Сивый мерин».
18.00 Новости дня.
18.10 Задел!
18.25 Т/с «Сивый мерин».
19.05 Комедия «Трембита».
20.55 «Кубанские казаки».
23.00 Новости дня.

воскресенье, 26 августа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
07.55 «Мой малыш»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Мы, двое мужчин»
10.15 «Полифония»
11.05 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
11.30 «Правовое поле»
12.05 Проект «Певец отчизны. Тагир Хурюгский»
12.35 «Агросектор»
13.10 «Кунацкая»

13.55 «Городская среда»
14.20 Х/ф «Удивительные приключения Дениса Кораблева» 6+
16.50 «Память поколений» Магомед Гамзатов
17.05 Мультфильм 0+
17.20 «Человек и право»
18.45 «Учимся побеждать»
19.05 «Годекан»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.30 «Служа Родине»
21.00 «Селфи» в эфире
21.20 «Встречи в Театре поэзии» «Тебе, поэзия, спасибо»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.25 Х/ф «Я встретил девушку»
01.10 «Годекан»
01.35 Х/ф «Фантомас»

ПЕРВЫЙ

7.35 М/с «Смешарики. ПИН-код».
7.40 Часовой.
8.15 Здоровье.
9.25 Непутевые заметки.
10.00 Новости.
10.15 Инна Макарова. Судьба человека.
11.15 Честное слово.
12.00 Новости.
12.15 Николай Рыбников. Парень с Заречной улицы.
13.15 Х/ф «Высота».
15.10 Раймонд Паулс. Миллион алых роз.
16.10 Юбилейный концерт Раймонда Паулса.
18.45 Клуб Веселых и Находчивых.
21.00 Воскресное «Время».
22.00 Клуб Веселых и Находчивых.
23.10 Х/ф «Перевозчик 2».

РОССИЯ 1

08.45 Местное время. Вести-Дагестан. События недели.

4.55 Т/с «Лорд. Пес-полицейский».
6.45 Сам себе режиссер.
7.35 Смехоланорам Е. Петросяна.
8.05 Утренняя почта.
8.45 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
9.25 Сто к одному.
10.10 Когда все дома с Т. Кизьяковым.
11.00 Вести.
11.20 Т/с «И шарик вернется».
20.00 Вести.
22.00 Воскресный вечер с В. Соловьевым.
0.30 Мегapolis. Фильм С. Медведовой.
2.10 Москва на высоте.

НТВ

8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.45 Устами младенца.
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники.
11.55 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНадзор.
14.00 У нас выиграют!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Следствие вели.
18.00 Новые русские сенсации.
19.00 Итоги недели.
20.10 Звезды сошлись.
22.00 Ты не поверишь!
23.00 Т/с «Шаман. Новая угроза».
0.50 Х/ф «Однажды двадцать лет спустя».
2.25 Таинственная Россия.

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.30 Мелодрама «Не могу сказать «прощай»». (16+).
10.15 Мелодрама «Счастье по рецепту». (16+).
13.45 Мелодрама «Когда зацветет багульник». (16+).
17.30 Свой дом. (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
23.00 Д/с «Москвички». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Я тебя люблю». (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

7.50 Фактор жизни.
8.20 Д/фильмы
9.25 Комедия «Фантомас против Скотланд-Ярда». (Франция).
11.30 События.
11.45 Детектив «Трактир на Пятницкой».
13.35 Смех с доставкой на дом.
14.30 События.
14.45 Свадьба и развод.
15.35 Хроники московского быта.
16.20 Прощание.
17.15 Х/ф «Королева при исполнении».
19.10 Свидание в Юрмале.
20.50 «Призрак в кривом зеркале».
0.30 События.
0.45 Петровка, 38.
0.55 «Погоня за тремя зайцами».

ЗВЕЗДА

5.35 Т/с «Совесть».
9.00 Новости недели.
9.25 Служу России.
9.55 Военная приемка.
10.45 Политический детектив.
11.05 Д/с «Код доступа. «Ким Чен Ын. Прощай, оружие»»
11.50 Т/с «Немец».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Немец».
18.00 Новости. Главное.
18.45 Из всех орудий.
20.20 Линия Сталина.
23.40 Детектив «На темной стороне Луны».

КУЛЬТУРА с 20 по 26 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00 Новости культуры.
7.45 Пешком...
8.20 Х/ф «Зверобой», 1 с.
9.30 Д/ф «Португалия. Замок слез».
10.20 Х/ф «Мираж».
13.40 Д/ф «Рихард Вагнер и Козима Лист».
14.30 Д/ф «Три тайны адвоката Плевако».
15.10 Письма из провинции. Красноярск.
15.45 Д/ф «Остров и сокровища».
16.30 «Путешествие в параллельные вселенные», 1 и 2 с.
17.00 Х/ф «От недр своих»
19.45 Д/ф «Рецепты нашей жизни». (Россия).
20.30 Цвет времени.
20.40 Спокойной ночи
20.55 Толстые», ч. 5.
21.20 Х/ф «Следствие ведут знатоки».
23.35 Д/с «Архивные тайны».
0.05 Т/с «Медици. Повелители Флоренции», 1 с.

ВТОРНИК

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00 Новости культуры.
7.45 Пешком...
8.20 Х/ф «Зверобой», 2 с.
9.30 Толстые», ч. 5.
10.15 Театральный архив.
10.45 Х/ф «Мафия», 1 с.
12.25 Д/ф «От Мозыря до Парижа».
13.05 Д/с «Реальная фантастика». «Вулканавт».
13.20 Д/с «Архивные тайны». «1972 год».
13.50 Искусствен. отбор.
14.30 Д/ф «Асмолов. Психология перемены».
15.10 Письма из провинции. Село Казым.
15.35 Д/ф «Тайны викингов», 2 с.
16.30 «Атом, который построил...»
17.00 Х/ф «Врата учености»
18.10 «Евровидение-2018».
19.45 Д/фильмы, 1 с.
20.55 Толстые», ч. 6. «Александр Львовна».
21.20 «Следствие ведут знатоки». «Мафия», 1 с.
23.00 Цвет времени.

СРЕДА

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00 Новости культуры.
7.45 Пешком...
8.20 Х/ф «Новый Гулливер».
9.30 Толстые», ч. 6.
10.15 Театральный архив.
10.45 Х/ф «Мафия», 1 с.
12.25 Д/ф «От Мозыря до Парижа».
13.05 Д/с «Реальная фантастика». «Вулканавт».
13.20 Д/с «Архивные тайны». «1972 год».
13.50 Искусствен. отбор.
14.30 Д/ф «Асмолов. Психология перемены».
15.10 Письма из провинции. Село Казым.
15.35 Д/ф «Тайны викингов», 2 с.
16.30 «Атом, который построил...»
17.00 Х/ф «Врата учености»
18.10 «Евровидение-2018».
19.45 Д/фильмы, 1 с.
20.55 Толстые», ч. 7. «Александр Николаевич».
21.20 Х/ф «Мафия», 2 с.

ЧЕТВЕРГ

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00 Новости культуры.
7.45 Пешком...
8.20 Х/ф «В поисках капитана Гранта», 1 с.
9.30 Толстые», ч. 7. «Александр Николаевич».
10.15 Театральный архив.
10.45 Х/ф «Мафия», 2 с.
12.10 Д/фильмы
12.25 Д/ф «Пьеса без правил».
13.05 Д/с «Фото на память».
13.20 Д/с «Разведка перед боем».
13.50 Искусствен. отбор.
14.30 Д/фильмы
15.10 Письма из провинции.
15.35 Д/ф «Нерон: в защиту тирана», 1 с.
16.30 «Золото из ничего»
17.00 Х/ф «Врата учености»
18.10 Д/ф «Трезини. Родом из Тичино». (Россия).
18.50 Больше, чем любовь.
19.45 Д/ф «Нерон: в защиту тирана», 1 с.
20.40 Спокойной ночи
20.55 Толстые», ч. 8.
21.30 Х/ф «Повинную голову...» (СССР).
23.35 Д/с «Танковый Армагеддон».

ПЯТНИЦА

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00 Новости культуры.
7.45 Пешком...
8.20 Х/ф «В поисках капитана Гранта», 2 с.
9.30 Толстые», ч. 8.
10.15 Театральный архив.
10.45 Х/ф «Лицо на мишенях».
13.05 Д/с «Реальная фантастика». «Герой старой закваски».
13.20 Д/с «Рассекреченная история». «Танковый Армагеддон».
13.50 Искусственный отбор.
14.30 Д/фильмы
15.10 Письма из провинции.
15.35 Д/ф «Нерон: в защиту тирана», 2 с.
16.30 «Евровидение-2018». Финал.
18.15 Билет в Большой.
19.00 Смехонастальгия.
19.45 Д/ф «Нерон: в защиту тирана», 2 с.
20.40 Х/ф «Месть Розовой пантеры».
22.15 Линия жизни.
23.30 Кинескоп с П. Шепотинником.

СУББОТА

7.05 Х/ф «Стакан воды».
9.15 М/ф «Бюро находок».
9.55 Обыкновенный концерт с Э. Эфириным.
10.25 Х/ф «Месть Розовой пантеры».
12.00 Д/ф «Манеж. Московский феникс».
12.40 Д/с «Жизнь в воздухе». «Силе притяжения вопреки».
13.30 Передвижки. Василий Перов.
14.00 Х/ф «Чисто английское убийство».
16.40 По следам тайны. «Откуда пришел человек».
17.25 Д/ф «К

Пешекарвилин бокс

“Терс Макс”

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Спортдин ги жуьреда хъайитлани агалкунар, гъалибвилер къазанмишун регъят кар туш. Спортсменди датлана зегмет члугуна, гъар ийкъан тренировкаяр авуна, тренердин истемешунар къилиз акъудна ва пешекарвилин устадвал хкажна кланзава. Анжах гъа и члавуз ам бегьерлу нетижайрини гузьлемшда.

2015-йисуз Бакуда Европадин къугунар киле физвай. Боксерин акъажунар къизгъин-бур тир. 64 кг-дин заланвал авайбурун арада международный классдин мастер, Россиядин чемпионатрин ва Европадин чемпионатдин призер Максим Дадашевни авай. Ада вичин къаршидиз экъечлай кьве боксердал гъалибвал къачуна. Пуд лагъай бягъсинани ада ирландви Дин Уолш хъсандиз кеве твазвай. Сад лагъай раундда Уолш нокаундизни ракъурнай. Ятлани судьяйри гъалибвал ирландвидиз “багъишна”. Ихътин гъахъсузвили еке къал-макъал арадал гъана, судьяйрини чпин везифайрикай азадна (дисквалификация авуна), амма къугунын нетижа Максиман гьисабдиз дегишар хъувуна.

Икл, вичивай гъалибвал къакъудайла, интервью авурла, Дадашева хиве къунай: “Гъахъсузвилелди зун магълур яз гьисабай дуьшуьшар инлай виликин хъайиди я. Тренерри, амадагри, дустари майилвал ийидай, зун къуватлу, виклеги тирди тестикъардай, амма нетижа гъа сад яз амукъдай. Зун гиммшдин, къизилдин медалриккай магърумнай. Бакуда авур нагъакъан карди зирикл тларна. Судьяйрихъ са инанмишвални амукъна. Абуру, са нин ятлани тлабунар, истемешунар къилиз акъудналди, спортдин къайдаяр члурзава. Им ерли рехъ гана кланзавай кар туш, амма вучда, гъахъсузвал чал кланзни-такланз туьш жезва...”

Белки, Бакуда вичиз къур карди жегил ва алакунар авай боксер пешекарвилин боксдиз ва Америкадиз финиз мажбурна.

Дадашев Максим Къайибханович 1990-йисан 30-сентябрдиз Ленинградда дидедиз хъана. Школада амаз гада боксдин секциядиз гъахъна. Сифтегъан чирвилер ада тренерар О. Соколо-

ван ва Р.Доаеван гъилик къачуна. Алакунар авай ва тренировкайрихъай кат тийидай жаванди спортда вичин твар машгъурдайди къатлай тренерри адахъ галаз алава сятерани къвалахна. Максима вири четинвилериз дурум гана, шегьерда школьничрин, студентрин арада киле тухузвай турнирра сифтегъан гъалибвилерни къазанмишна.

Балтикадин Д. Устинован тварунихъ галай “Военмехда” - гостехуниверситетда клелдайлани, Максим Дадашева спорт гадарнач. Ам мадни къетивилелди, мукъуфдивди вичин устадвал хкажунал, беден лигмарунал, гъилин ягъунин къуват гужлу авунал машгълур хъана. Ида вичин нетижайрини гана.

2008-йисуз Максим Дадашев дуьньядин рингдиз экъечина. Жаванрин арада киле фейи чемпионатда ада 2-чка къуна. 2010-2012-йисара лезги хци Россиядин чемпионатра - бурьунждин, 2013-йисуз гиммшдин медалар къачуна. Вилик йисара, гъакл 2015 - йисузни Дадашева гзаф турнирра, чемпионатра иштиракна, 250 сеферда рингдиз экъечина, хейлин акъажуна гъалибвилер къачуна. Гуьгъуьнлай малум хъайивал, пешекарвилин боксдихъ галаз алакълу менеджерри Дадашев ва адан акъажунариз дикъет гузвай къван.

Интернетда Максим Дадашев талукъ гзаф малуматар ава. Адан менеджер, ам Top Rank пешекарвилин боксдин компаниядиз тухвай Эгис Климакса къхъизва: “Ихътин лап виниз тир дережадин боксер чи компаниядиз гъунал зун пара шад я. Санкт-Петербургдай тир Россиядин боксерди гзаф турнирра иштиракна ва гъалибвилер къазанмишна. Адахъ Top Rank компаниядин къаюмвилек кваз тарифлу гележег ва агалкунар жедайдахъ зун инанмиш я”.

Промоутердин Top Rank компаниядин вице-президент Карл Мореттиди лугъуза: “Максим Дадашев къуватлу, жуьрэтлу боксер я. Адахъ рингдиз вичин къаршидиз экъечлай шегьерин кьурбеба-жуьре стилриз хсуси уламар жагъурдай ва рум гудай алакълун ава. Ада рингда къвалахзавай жуьредди, коман-дадив эгечизавай тегьерди боксер мадни вилик тухуда ва вичикай селсудака хабарда. Чна адахъ галаз са шумуд йисан контракт кутлуннава”.

Пешекаррин гафар, къиметар бушбур хъанач. Пешекарвилин рингдиз экъечлай гъа сифте ийкъалай Максим Дадашева вич устадлу ва виклеги боксер тирди успатзава.

Калифорния штатдин Окснорд шегьерда яшамаш жезвай ва тренер Роберт Гарсиядин гъилик машгълур жезвай Дадашев 2016-йисан 2-апрелдиз сифте яз пешекарвилин рингдиз экъечина, Top Rank компанияда къвалахиз зур йисни тахъанмаз. Порт Хаенеме (США) шегьерда киле фейи акъажуна Дадашев-валай гъейри, Россиядин мад кьве боксерди иштиракзавай: Олимпиададин чемпион Егор Мехонцева ва Европадин чемпион Александр Беспутина. Дадашева американви Дарин Хамптоназ вичин гъутарин къуват къалурна. Сад лагъай раундда ам нокаундиз фена, къвед лагъай раундда американвидивай мад дурум хгъу хъанач. Сад лагъай гъалибвал!

Ахпа сад-садан гуьгъуьналлаз гъалибвилер. 11 женг ва 11 гъалибвал. 14-майдиз Калифорниядин Студио-Сити шегьерда къвед лагъай бягъс - американви Рашад Богарахъ галаз. Чакадин боксердивай 4-раундалди дурум гуз хъана, ахпа нубатдин сеферда Максиман гъуд галукъай Рашад, дергес галукъай къур хъиз, чилел аватна. 2017-йисан 27-январдиз гъа и шегьерда Дадашева 6 лагъай раундда мад са американви Жерома Родригес нокаундиз ракъурна.

11-ноябрдиз Фресно шегьерда киле фейи женгера Максимаз Дагъустандай тир чеченви Артур Бетербиевахъ галаз таниш жедай мумкинвални хъана. Адани ина вичин заланвилай бягъс члугъузвай. Чи ватангъли Флорида шегьердай тир Клэрэнсон Бутахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Сифте раунддилай Максима Бут гатаз гатлунна. Адавай саклани Дадашев ягъунриз туьквей жаваб гуз жезвачир. 4-раундда ченедихъ гъуд галукъайла, Бутан сивай капани (спортдин хасаратвилерикай хуьн патал сарарал гьалдзавай затл) аватна. Женг давамар хъуьрула, Максима ахътин ягъунар къуна хъи, рефери женг акъвазаруниз мажбуру хъана. Тахъайтла, Бут лап гъелекун жезвай.

Алай йисни чи ватангъли патал бегьерлуди жезва. 10-мартдиз ада Карсон шегьерда Абдиль Рамирес, 9-июндиз Лас-Вегасда Дарлей Перес нокаундиз ракъурна. И женг жедалди вилик Дадашев ягъунриз Лос-Анджелесда Хосе Мардуфодивай, Билал Махасинавай дурум гуз хъанач.

Пешекарвилин боксдал машгълур пагъливанриз лакабар гудай адет авайди я. Дадашев “Терс Макс” лугъуза. Чи ватангълийриз Дадашев алакълунрикай ва агалкълунрикай бегъем малуматар авачлани, Америкадин пешекарвилин боксдай женгтер тешкилзавай шегьерра адахъ вичин тереф хуьзвайбур, амадагар хъанва. Абуру ам, гъар рингдиз экъечлайла, гъевеслу гъараюнралди къаршиламишни ийизва, “Терс Макс” твар къаз, адан руьгъни хкажзава.

Устадлу лезги боксер “Терс Макс” вичин нубатдин женгериз гъазур жезва.

Муштулух

Чи мухбир

Августдин сифте килера Хасавюрт шегьерда Арсанали Муртазалиев рикел хкунин лишан яз боксдай СКФО-дин чемпионат киле фена. 6-августдиз гъа ина боксдин федерациядин активдин собранидал республикадин боксдин федерациядин цийи регъбер Альберт СЕЛИМОВАХЪ галаз танишаруни серенжемни хъана. Идалай вилик республикадин боксдин федерациядин киле аваз хъайи Эльдар Алимурзаев анин вице-президентдин къуллугъдал тайинарнава.

Боксдай дуьньядин ва кьве сеферда Европадин чемпион, чи ватандаш Альберт Селимоваз чна и къуллугъ мубаракзава. Къуй Дагъустандин боксёррихъ чехи агалкълунар хъурай!

Маратан нубатдин агалкълун

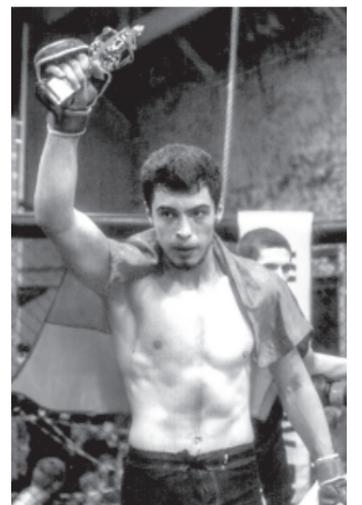
Дагъви ШЕРИФ

Мукъвара уьлкведи гзаф пилера яшамаш жезвай смугълувияр спортдин чехи куклушар муьтлугъарзавай Марат АБУКАЕВАН нубатдин гъалибвилер мадни шадарна. Къейд ийин, Ахъегъ районда яшайишдин гъалар хъсанарун патал вичин пай кутазвай, алай вахтунда вичин хайи Смугълурин хуьре футболдал рикл алайбуруз савкъат яз тупунал къугъвадай майдан эцигъзавай Али Шамилован хтул, спортдин мастер Марата спортдай вичин алакълунриз фикир гуз тазва ва халис дагъвидин рикл авай лезги хци вичин вилик эцигнавай мурад - куклушар муьтлугъарзава.

Марат Абукаев са шумуд сеферда армейский къайдада гилералди куклунай, панкратиондай, кудодай Дагъустан Республикадин турнирин гъалибчи, какахъай единоборствойрай дуьньядин Кубокдин сагъиб, Россиядин чемпион я.

Мукъвара Москвада Fight family promotion 3 лишандик кваз международный дережадин пешекарвилин турнир киле фена. Ина Россиядай, Азербайжандай, Албаниядай, Гуржистандай, Къазахстандай, Эрэменистандай, Таджикистандай тир гзаф пагъливанри иштиракна. Абурун арада дуьньядин турнирин кълвен-кълвечияр, призёрар авай.

Марата 77 кг заланвилек категориядай бягъс Азербайжан Республикадай тир Рафигли Арзуманхъ галаз тухвана. М.Абукаева ам сад

лагъай раундда технический нокаундиз ракъурна. И гъалибвилел Маратан ярар-дустари, гъелбетда, багърийри ва тренерри лайихлудака дамахвава.

Марат Абукаева вичин алакълунар неинки спортдин рекъай, гъакл Даггостехуниверситетдани къалурзава. 1999-йисуз дидедиз хъанвай ада спортдин гзаф жуьрейрай вердшвилер къачузва. Малум тирвал, ам грепплингдал, какахъай единоборствойрал, панкратиондал, универсальный бягъсерал, гилералди куклунал машгълур жезва ва адан киседа вири и жуьрейрай къазанмишнавай гъалибвилерин шагъидар - кубокарни медалар, грамотаяр ава.

Вахъ мадни еке агалкълунар хъурай, Марат!

Спортдин сувар

Махачкъала шегьерда гуьлуьн кьере Вирироссиядин физкультурникрин югъ, адет хъанвайвал, спортдин гатун жуьрейрай акъажунар тешкилуналди ва концерт гуналди киле фена.

Адан тешкилатчиар РД-дин физический культурадин ва спортдин министерство, Махачкъала шегьердин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегъилрин крарин рекъай комитет тир.

Ина неинки акъажунар, гъакл спортдин жуьрейрай мастер-классар хъана.

Дагъустандин Минспортдин регъбердин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Мегъамед Мегъамедова дагъустанви спортсменри дуьньядин спортдин тарихдик кутунвай пай къейдна ва эхиримжи варцара абурухъ хъанвай агалкълунрикайни рахана, гъалибчиар нубатдин сеферда тебрикна.

Шегъердин спортдин, туризм-

дин ва жегъилрин крарин рекъай комитетдин председател Марат Ибрагъимова спортдикайни сагълам уьмуьрдикай суьгъбетна. Спортдал машгълур хуьн гъар са кас патал къайдадиз элкъуьн лазим тирдакай лагъана.

Махачкъала шегъердин килин сад лагъай заместитель Абдулмуьмин Ибрагъимова шегъердин спортшколайрин ва образованидин идарайрин тренерриз грамотаяр гана.

Гатун юкъуз гуьлуьн кьере сувариз элкъвей мярекатра виридалайни гъевечи иштиракчиар патал аниматорри, махарин игитрин парталар алуькна, гъар жуьредин сегънеяр къалурна.

Кайтбордингистри гуьлуьн лепейрал акъудай уюнри виридан фикир желбна.

Мярекатрин эхирдай акъажунарин гъалибчирийрин ва призёрриг талукъ дережайрин медалар, дипломарни грамотаяр вахкана, абуруз рикел аламуькдай пишкешарни гана.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда актъзгъава Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур элкьвена вахъузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахъана - 15.30

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушканин куьче, 6.

Тираж 7381

Ⓜ - И лишандик квай материалар

гъакьидихъ чапзавайбуур я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуур къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Поликлиникадихъ гьикI галкIурда?

Ф.БАЛАБЕГОВ,
РД-дин ТФОМС-дин Мегъа-
рамдхъуруьн райондин фи-
лиалдин директор

Поликлиникадихъ галкIурун патал арза хъин куьз герек я? 2015-йисалай поликлиникаяр гъар са касдин кьилиз пул ахъаюнал элячIнава, яни ОМС-дин территориальный фондунай и тайин поликлиникадихъ галкIурунавай агъалийрин къадардиз килигна гъакъван пулни чара ийида. Поликлиникадихъ галкIурунавай гъар са азарлудан кьилиз, ам шумудра ва гъихътин азарар себеп яз поликлиникадиз атунилай аслу тушиз, поликлиникадиз тайин къадардин пул гуда. Поликлиникайра "къейи руьгер"

тахъун патал и къадар азарлуяр авайди документралди тестикъарун истемешзава. Идалайни гъейри, поликлиникадихъ галкIуруни азарлудаз медицинадин куьмек гунин ери хъсанарда.

Кардик квай законодательствода асаслу яз кьез медицинадин руководителдин тIварунихъ жува ва я ви векилди арза къена участокдин духтур-терапевт, участокдин аялрин духтур (педиатр), умуми практикадин духтур (хизандин духтур) хъядай ихтияр ава. И карда медицинадин организацияди кьез духтур хъягъиз (дегишариз) куьмек гун лазим я. Эгер куьне хъянавай духтурди разивал гайитIа, анжах гъа чIавуз духтур хъягъунин гъакъиндай ганвай арза къабулнавайди яз гъисабиз жеда.

Къуллугъзава аскерди Ватандиз Вич халис дагъви тирди къалурна

Алван РАМАЗАНОВА

Ашарин Закир СУЛТАНОВАН тIварунихъ галай школада завуч яз зегмет чIугъазвай Суна Магъамадовнадиз адан хва Шамила къуллугъзавай частунай Чухсагъулдин чар хтанва. Ана икI къенва: "Гъуьрметлу Суна Магъамадовна! 5189-военный частунин ракетно-артиллерийский зенитный дивизион таъминарзавай взводдин командованидин тIварунихъай ихтияр це заз хва хъсандаказ тербияламишунай Къез чухсагъул пугъудай. Куь хва Шамила къуллугъзавай вахтунда военный рекъай пеше чирна, адакай хъсан аскер хъанва.

Физический, женгинин ва маса рекъерайни гъазур хъунай вири нормативар кьилиз акъудна. Шамила къуллугъунин рекъай тарифлу крарик кьил кутазва. Частунин къенепатан майишатдин къвалахрани гъамиша вичин инициатива къалурзава. Частунин аваданламишунин къвалахда Куь хъи вич халис зегметкеш, гъар са къвалах рикI гъаз кьилиз акъуддай аскер яз къалурзава. Ватан хуьдай ватанперес хва тербияламишунал Къевай дамах ийиз жеда.

Дивизион таъминарзавай взводдин командир В.ПИКОВ"

Гъайиф хъи, Шамилан буба Мегъамедвели вичин хчин агалкъунар акъаз агакънач, ам рагъметдиз фена хейлин йисар я.

Шамила Дмитриево шегьерда къуллугъзава. Ада 2012-йисуз Ашарин юкъван школа, ахпа Махачкъалада халкъдин майишатдин академиядин кадастрдинни чилерин рекъай факультет акъалтIарна. Армиядин жергеяра къуллугъдай вахтунда вичин алакьунар къалурай Шамила гележегда къвалахдин рекъени вич халис ватанперес, зегметкеш, намуслу инсан тирди къалурда... Умудлу я хъи, ададай чешне къачудай рухварни жеда.

Халкъдин мисалар

Саслан ИСМАИЛОВ

- ✓ Руш авай къвале хразвай гамни къанда.
- ✓ Руш - дидедал, хва бубадал къведа.
- ✓ Рушан абур багъа парталар вай, залан кьилихар я.
- ✓ Са цуьк экъечIуналди гатфар жедач.
- ✓ Тавур къвалах жеда пугъумир.
- ✓ Тама тек тарни тахъуй, цава - тек лекъни.
- ✓ Тек тар тама тахъуй.
- ✓ Хайи чIалакай ягъанатдай кас иеси къадай кициз ухшар я.
- ✓ Хайи чIалан къадир хъухъ.
- ✓ ХъуьтIухъ гатфарни гала.
- ✓ ЧIал акъулдин булах я, акъул - чIалан дамах.
- ✓ ЧIехидан гаф атIумир.
- ✓ Верчер тIуьналди чакъал садрани тух жедач.
- ✓ Чка чиз рахух.

С.С. Агъмедов

И йикъара чавай лап хъсан дустарикай сад, вичин пешедин рекъай еке устад - эксперт-криминалист, намуслу, гъейратлу къуллугъчи, вафалу юлдаш, полициядин полковник Саидгъамед Саидметович Агъмедов гъамешалугъ яз къакъатна. Адан хизанди, ярар-дустари, санал къвалахай юлдашри рагъметлудахъ яс чIугъазва, сада-садаз сабурар гузва.

С.С.Агъмедов 1947-йисуз Сулейман-Стальский райондин Ялцугърин хуьре дидедиз хъана. 1964-йисуз Ялцугърин муьжуьд йисан школа акъалтIарна, къелунар Къурагъа школа-интернатда давамарна.

Дагъустандин госуниверситетда, физикадин факультетда кьилин образование къачуна. Советрин Армиядин жергеяра къуллугъна. Хтана, 1975-йисуз ам МВД-дин органра къвалахал акъвазна. Вичин вири умьур эксперт-криминалистдин пешедиз бахшна. Сифтедай РД-дин экспертизадин илимдинни ахтармишунардай лабораторияда, уголовный розыскдин махсус управленида экспертвиле, гъа и подразделенидин начальникин заместителвиле, полициядин полковникдин чинда аваз, къуллугъна. 2008-йисалай ам, РФ-дин криминалистрин Союздин член, РД-да криминалистрин Союздин кьиле авай.

Зегметда, къуллугъда, женгерин гъерекатра къалурай гъа-

къисагъвилей адаз зегметдин ва женгинин гъерекатрин ветерандин тIварар, "МВД-дин ОВД-да тарифлудаказ къуллугъ авунай", "Буржидиз вафалу хъунай", "Гъакъисагъвилелди къуллугъунай" I, II, III дережайрин медалар, хейлин маса шабагъар, къиметлу пишкешар гана.

Ам гъаф къени, гъакъван рикI михъи, вичивай ва амайбурувайни гъаф истемешдай гъейратлу пешекар - халисан устад тир.

Гъайиф, залум ажалди адан рехъ агална, рикIик кумай гъаф хъсан крар, ниятар кьилиз акъуддай мумкинвал ганач.

Чна рагъметлудан хизандиз, вири багърийриз дериндай хажалат чIугуниви башсагълугъвал гузва. Саидгъамед Саидметовичан экуь къамат чи рикIелай садрани алатдач.

Ярар-дустарин са десте.

Сканворд

Туькьурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Сабурсувал, къалабулух	Индонезиядин остров	Вахт	Гъарамзада
Туьн гъазурдай чка	Уьтери акъазвай суьрет	Экъуьгъун, агъ	
	Жерягъ	Сибирдин вацI	
Инсанар, махлуькьат	ТIехв	Багъа затI	
КапI ийиз эвер гун	Планета	КIарасдин къусу	

"ЛГ"-дин 32-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦIАРАРА: Мердимазар. Уйдурма. ЗатI. Жаду. Стун. Урус. Алик. Некъи. Леън.

ТИК ЦIАРАРА: Али. Хуз. Арзу. Рига. Къазахстан. Рим. Жанаби. Урукул. Бустан.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми руш ТАМИЛА

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз Зият Бедирович Седрединоваз, рагъметлудан хизандиз, вири багърийриз башсагълугъвал гузва.